

THEOSOFIA

Jaargang 101 nummer 4, augustus 2000
Tweemaandelijks tijdschrift van de Theosofische
Vereniging in Nederland

Redactie:

Ali Ritsema (hoofdredacteur),
Els Rijneker (secretaris), Anne
Myrthe Iken, Richard van Dijk,
Elisabeth Raven

Secretariaat redactie:

Tolstraat 154, 1074 VM
Amsterdam

Abonnementen: f 30,- per
jaar (Nederland en België).
Losse nummers: f 5,-.

Zetwerk: Willy Evelein
Druk: AD-Druk bv / Zeist
Omslag ontwerp: Tom Ockerse

© 2000
Theosofische Vereniging in
Nederland / Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotoko-
pie, microfilm, of op andere wijze,
zonder voorafgaande toestemming van
de uitgever.

Inhoud

Tijd en transformatie Radha Burnier	122
Ontwaak, sta op! Mary Anderson	125
Innerlijke omwenteling en uiterlijke hande- ling Linda Harris	131
Het geheugen H.P. Blavatsky	137
Wat is Waarheid? Louis Geertman	139
Theosofie voor de toekomst Jeanine Miller	142
Heeft ethiek nog een plaats in de moderne wereld? Danielle Audoin	146
De wenteling van het wiel in het Westen Prof. Brian R. Sinclair	151
De zeven dhyani's in de gupta vidya H.P. Blavatsky	157
Boek & periodiek Verenigingsnieuws Adressen Theosofische Vereniging	160 162 164

De Theosofische Vereniging is niet verantwoordelijk voor
enigerlei mening in dit tijdschrift tot uiting gebracht tenzij
vervat in een officieel document.

Tijd en transformatie

– Radha Burnier

Transformatie is een van de woorden die gebruikt worden om een radicale innerlijke verandering aan te geven, waarbij de beperkingen van het egoïstische verstand overstegen worden en een staat van wijsheid en onzelfzuchtige liefde het bewustzijn kenmerkt. De transformatie van individuen is een voorwaarde voor de transformatie van het geheel, dat wil zeggen, van de maatschappij, of van de mensheid. Daarom is dit onderwerp van groot belang voor allen die met een serieuze spirituele zoektocht bezig zijn.

Sedert onheuglijke tijden is er al gespeculeerd of transformatie een veraf gelegen doelstelling is met veranderingen die over een lange tijdspanne plaatsvinden, of dat het onmiddellijk kan gebeuren. Degenen die hebben horen beweren dat transformatie onmiddellijk kan zijn of is, zijn vertwijfeld, want de jaren gaan voorbij en er gebeurt niets met hen of met mensen die zij kennen. Als de tijd een obstakel is, dan kan men blijkbaar niet wachten tot hij een radicale verandering teweeg gaat brengen. Het zou ook futiel zijn om zich voor te bereiden door zuivering van het zelf, devotionele oefeningen en andere middelen, zoals conventionele religieuze leringen adviseren, want die kosten allemaal tijd. Er ontstaan vaak vragen over de aard van onmiddellijke bevrijding of transformatie vanwege twijfel over het wachten en werken en over de onverwachte verandering.

Psychologische tijd

Misschien moeten wij eens kijken hoe psychologische tijd in het verstand gecreëerd wordt, en hoe die langzaam of snel wordt al naar gelang de aard van iemands ervaringen. Gedurende een pijnlijke episode gaat de tijd langzaam, maar in een vreugdevolle periode lijkt zij razendsnel voorbij te gaan. Hieruit blijkt dat psychologische tijd subjectief en betrekkelijk is. Het

hangt af van verscheidene innerlijke houdingen, zoals verlangen en teleurstelling, en de gedachten die voortkomen uit die innerlijke situaties. Het stil zijn van het verstand is niet een kunstmatig geïnduceerde pauze in gedachtenprocessen; het komt voor wanneer bovengenoemde houdingen afwezig zijn, en er dus niets is om gedachten te provoceren en die naar de toekomst te doen snellen of te laten treuzelen bij het verleden. Dan blijft het verstand rustig oplettend in het heden.

Misschien kunnen wij ons afvragen of het vinden van het antwoord op de vraag van onmiddellijke transformatie een echt probleem is of dat het voortkomt uit het verlangen om snel het einde te bereiken. Wat zou het prettig zijn als men zonder zich over te geven of offers te brengen, onmiddellijke bevrijding, verlichting of transformatie kon bereiken! Een beeld van zo'n onmiddellijke verandering is zo verlokkelijk, het is zo'n verleidelijke droom, dat het verstand wordt aangespoord om het heden te ontlopen ten gunste van een toekomstige mogelijkheid. Het willen bereiken van onmiddellijke transformatie - of dat verlangen nu duidelijk uitgesproken is of op het onbewuste niveau blijft - is, zoals ieder verlangen, een ontsnapping uit de actualiteit in 'de kaken van de Draak van de Tijd'. Misschien moet men de vraag anders stellen en zich afvragen waarom het antwoord op deze vraag belangrijk is, terwijl er zaken zijn van groter gewicht zoals de noodzaak om lijden en egoïsme te begrijpen. Als begeerte aan de wortel ligt van deze vraag, is het verstand verstrikt in de tijd en kan zij er niet aan voorbij. De deur naar transformatie is gesloten.

Ervaren van het Werkelijke

Het heden, het hier en nu, is het enige ogenblik waarop wij bestaan, handelen, ervaren, zien of beseffen. Handeling kan niet plaatsvinden in het verleden noch in de toekomst, want het verleden is slechts herinnering, en de toekomst slechts een projectie van het verstand. Het ervaren van het Werkelijke kan daarom alleen plaatsvinden in het hier en nu, op die momenten

wanneer er inzicht is in waarheid, besef van schoonheid of zelfverloochenende liefde. Liefde is niet hetzelfde als denken over liefde; gedachten over mooie dingen zijn niet de ervaring van schoonheid; mentale bedenksels zijn niet de waarheid. In de feitelijke ogenblikken van waarheid, schoonheid of liefde hebben gedachten en tijd geen rol of plaats. Dit zijn momenten van innerlijke vrijheid, wanneer het bewustzijn overgaat van de beperkingen van het zelf-als-middelpunt naar het rijk van de vrijheid.

Aandacht maakt de ongeziene aspecten duidelijk van zelfs de gewoonste dingen.

Transformatie vindt alleen plaats wanneer tijd in de vorm van herinnering of begeerte niet bestaat. Het denken over hoe je tot onmiddellijke transformatie kunt komen is begeerte, die tijd is. De gebruikelijke tegenzin van het verstand om tevreden in het heden te verblijven, vrij van opdringerige herinneringen en verlangens, is een ernstige belemmering. Om dit te verhelpen is er geen andere weg dan zichzelf, door opmerkzaamheid, aan te leren om veel meer in het hier en nu te blijven. Aandacht maakt de ongeziene aspecten duidelijk van zelfs de gewoonste dingen. De volgende woorden van J. Krishnamurti hierover zijn leerzaam:

'Als u iets wilt leren over een blad - een lentebblad of een zomerblad - moet u het echt bekijken, de symmetrie ervan zien, de structuur, de substantie van het levende blad. Er zit schoonheid, groeikracht en vitaliteit in een enkel blad. Dus om iets te leren over het blad, de bloem, de wolk, de zonsondergang of een mens moet je er met diepe concentratie naar kijken'.

Dus wij zouden ons kunnen afvragen of het mogelijk is om een alert dagelijks leven te leiden met een verstand dat beheerst en geconcentreerd is en niet versnipperd. Te willen weten wanneer, hoe of waarom onmiddellijke verlichting kan plaatsvinden

is gekheid, een vorm van gebondenheid aan de tijd. Alle begeerte, hoop en ambitie met betrekking tot het hoogstaande doel van transformatie zijn illusoire pogingen om op het gebied van de tijd te bereiken wat buiten dat gebied valt. Door opletten-der te zijn, en innerlijk vrij van vooroorde-len, en door waakzaam te leven, te spreken en te handelen, zouden wij onszelf wel eens zonder het zelf te weten kunnen transformeren.

Technologie en transformatie

De biotechnologie heeft nu een stadium bereikt waardoor sommige wetenschappers op dit gebied geloven dat zij de maatschap-pij kunnen transformeren door genetische techniek, die niet alleen dierlijke en plant-aardige vormen kan veranderen, of zelfs nieuwe vormen kan produceren, maar ook het menselijk karakter kan modificeren. Het intensieve debat over klonen komt voort uit zulke voorstellen, die het denken weergeven van de materialisten die gedrag beschouwen als een bijproduct van de fysiologie, vooral de samenstelling van het brein. Misschien denken optimisten dat zij de wereld kunnen bevolken met Einsteins, Beethovens en Boeddha's; sceptici denken dat dit nooit zal gebeuren. Misschien twijfelt de meerderheid van de mensen die gedeeltelijk bekend zijn met de aard van de beschikbare vaardigheden, of de knappe technologen de wijsheid bezitten om het effect van hun plannen om 'de natuur te verbeteren' wel kunnen overzien.

Het is waarlijk 'wonderlijk' dat tot nu toe een stabiele reeks mutaties is voortge-schreden in een richting die culmineerde in de evolutie van de mens, met krachten en eigenschappen die hem in staat stellen te speculeren over de mogelijkheid van het veranderen van de ontwerpen en proces-sen van de natuur. De wonderen van de evolutionaire vooruitgang zouden niet hebben kunnen plaatsvinden zonder dat een bovenmenselijke Intelligentie dit diri-geerde. Die Intelligentie, of anders gezegd,

de natuur zelf, heeft een plan en een doel bij het dirigeren van evolutionaire veran-dering, een feit dat langzamerhand door progressieve denkers onderkend wordt.

Tegen de achtergrond van de intenties van de natuur zijn menselijke denkbeelden over de wenselijkheid van bepaalde geneti-sche veranderingen en de voordelen die menselijke uitvindingen aan de aardbewo-ners gaan schenken, over het algemeen irrelevant, ondeugdelijk en fragmentarisch. Daar de natuur ontzettend veel machtiger is dan de hele mensheid bij elkaar en de kosmische Intelligentie ontzaglijk groots is, zullen alle menselijke plannen die tegen de doelstellingen van de natuur ingaan, zeker weggevaagd worden. Maar de natuur zal het op haar eigen tijd doen. Haar tijdsge-wricht (als dat er al is) komt niet overeen met menselijke gevoelens over tijd, die verbonden zijn met de menselijke levens-duur.

In de loop van millennia van aardse evolutie hebben er vele experimenten plaatsgevonden; mislukkingen ten opzichte van het uiteindelijke doel worden verwor-pen, en vooruitgang vindt plaats zonder deze mislukkingen in aanmerking te nemen. Vandaar dat de naar verhouding povere experimenten van de menselijke gemeenschap die er niet in passen, ook teniet zullen worden gedaan. Naarmate de opmars naar evolutionaire vervolmaking doorgaat, zal gedurende korte tijd - zelfs historische of geologische tijd is kort in de natuur - wat irrelevant is voor haar doel in de ogen van menselijke uitvinders op succes lijken. Maar op den duur zullen de kinderlijke ego-bevredigingen van techno-logen, die de bestudering van de godde-lijke bedoeling achterwege laten, te verwaarlozen zijn. De natuur laat haar kinderen een poosje aanmodderen, maar wanneer zij het juist ogenblik gekomen acht, zal zij gehoorzaamheid eisen.

Uit: *The Theosophist*, oktober 1999
Vertaling: A.M.I.

Ontwaak, sta op!

– Mary Anderson

Iedere morgen worden we wakker uit illusionaire dromen en worden ons weer bewust van de fysieke wereld; we staan op en komen in actie. Dit is het ontwaaken en opstaan op fysiek niveau, en dat is vaak verfrissend en inspirerend. Maar we kunnen ook op mentaal of geestelijk niveau ontwaken en opstaan.

Mary Anderson is de internationale vice-presidente van de Theosofische Vereniging. Zij woont in Adyar.

Dit artikel is een weergave van een lezing gehouden op de conventie te Adyar, december 1998.

Mentaal kunnen we van tijd tot tijd uit een illusie ontwaken: we hebben een helder idee of inzicht; dan ontwaken we op mentaal niveau wanneer we dat inzicht in praktijk brengen. Zo kan een uitvinder een nieuwe en eenvoudiger techniek ontdekken en toepassen. Maar we kunnen allemaal in ons dagelijks leven wel eens iets dergelijks ervaren.

Geestelijk ontwaken en opstaan in de meest pure zin, doen we eenmaal in onze evolutie. Maar dit ene 'Grote Ontwaken' wordt voorafgegaan door vele malen een klein 'ontwaken', naarmate we langzamerhand uit de illusionaire opvattingen van het leven en van onszelf ontwaken en we ons in toenemende mate bewust worden van de ware aard van de dingen en van onze eigen ware aard. Dit kleinere soort ontwaken maakt dat onze zelfkennis begint te dagen; we beginnen wijs te handelen trouw aan de ware aard der dingen en aan onze eigen aard. Wanneer we werkelijk ontwaken tot wat we zijn en als onze kijk op het leven dienovereenkomstig verandert, dan veranderen we ook zelf en beginnen anders te handelen. Als we niet anders gaan handelen, zijn we niet ontwaakt, hoewel we dat misschien wel denken; we zijn nog in slaap en dromen dat we ontwaakt zijn. We zijn zombies! We denken dan dat we weten dat we goddelijk zijn, een onsterfelijke vonk, een met de

ander, maar we zijn nog steeds bang voor de dood en voor verlies en voelen ons apart van de anderen en handelen ook daarnaar in crisissituaties, proberen misschien wel ons leven of onze bezittingen te redden zonder aan anderen te denken. We zijn dan als de man die dacht dat hij een tarwekorrel was en die daarom bang was voor kippen. Hij werd in een psychiatrische kliniek behandeld. Nadat hij genezen was verklaard, verliet hij de kliniek maar kwam een paar minuten later in paniek terug, 'ik kwam een kip tegen!' De dokter zei tegen hem: 'Maar je weet toch dat je geen tarwekorrel bent'. 'Ja' zei hij, 'ik weet het, maar de kip weet het niet!'

Wanneer we dat wat we verkondigen niet in praktijk brengen, hebben we wellicht ons 'huiswerk niet gedaan'. In de *Kathopanishad* werden de woorden 'Ontwaak, Sta op' aan Nachiketas gericht door Yama (1.3.14). Nachiketas had zijn huiswerk gedaan!

Maar laten we nu eerst eens kijken, wie Nachiketas is en wie Yama? En wanneer werden deze woorden uitgesproken? Nachiketas was een jonge man wiens vader een offer aan de goden bracht omdat hij 'naar een hemelse beloning verlangde'. Hij offerde vooral oude koeien die niet meer konden 'eten, drinken, kalven, of melk geven'. Nachiketas was bedroefd vanwege de armzaligheid van deze gaven en vroeg zijn vader: 'Aan wie wil je mij geven?' Zijn vader antwoordde: 'Ik geef jou aan Yama', dit was de God van de Dood. Aldus vertrok Nachiketas naar de verblijfplaats van Yama.

Wat is de bedoeling van dit verhaal? Nachiketas' vader, die zich, de letter van de wet volgend, maar wel met zelfzuchtige motieven, bezig houdt met offeren, zou kunnen staan voor de typisch traditionele mens, die de uiterlijke vormen in acht neemt, maar het contact met de bron van geestelijke inspiratie verloren heeft. Hij vertegenwoordigt 'de letter die doodt'. Nachiketas' naam betekent 'niet waargenomen' en suggereert daardoor Geest, 'de geest die leven schenkt' (2 Cor: 3.6). Geluidloos, vormloos, onaanraakbaar,

onsterfelijk, smaakloos, geurloos, zonder begin en zonder eind, eeuwig, onveranderlijk, bovenaards is het Zelf' zegt *Kathopanishad* (1.3.15).

Dus gaat Nachiketas die in de traditie geboren is, maar zelf geestelijk georiënteerd is op Yama, de Heer van de Dood. Maar Yama is meer dan Heer van de Dood. Yama is de naam van de 'beperkingen' die we in acht moeten nemen wanneer we het pad van Raja Yoga gaan betreden: je onthouden van geweld, valsheid, enz. Eigenlijk stelt Yama een tweeling voor. En is tweeling zijn niet een deel van onze natuur? Is Manas, ons denken of ons denkvermogen niet een tweeling? Yama vertegenwoordigt inderdaad het denken dat op hogere dingen is gericht, het Hoger Manas, Buddhi-Manas of Wijsheid, terwijl zijn tweelingzuster, Yami, staat voor het denken dat op het lagere gericht is, Kama-Manas of het zelfzuchtig denken. We kunnen daarom zeggen dat Yama het hemelse en Yami het aardse deel van de tweeling *in ons* is.

Dus als Yama tot Nachiketas spreekt, kan dat de eigen innerlijke wijsheid van de geestelijke aspirant zijn die tot hem spreekt. En die Wijsheid zegt: 'Ontwaak, Sta op!' Ontwaak tot wie je bent en handel dienovereenkomstig – of 'Ken uzelf en 'Wees trouw aan uzelf!'

Maar Yama uit deze woorden pas nadat aan bepaalde voorwaarden is voldaan, pas als Nachiketas zijn waarde heeft bewezen door ten eerste de juiste vraag te stellen, ten tweede verleiding te weerstaan en ten derde bepaalde leringen van Yama (zijn eigen inwonende zelf) aan te nemen.

Ten eerste stelt Nachiketas de juiste vraag. Net als in sprookjes biedt Yama aan Nachiketas drie gunsten aan; hij mag drie wensen doen. De eerste twee doen hier niet ter zake en worden door Yama probleemloos ingewilligd. Maar Nachiketas' derde wens is: 'Er bestaat die twijfel over een man die overgegaan is, sommigen zeggen dat hij nog bestaat, anderen zeggen dat hij niet meer is. Dat wil ik weten...' (1.1.20). Nu betekent 'overgegaan' niet simpelweg dood, want Nachiketas is zich

ervan bewust dat ‘een sterveling rijpt als graan, en net als graan opnieuw wordt geboren’ (idem.1.1.6). Dit is geen vraag over het overleven, maar over wat er gebeurt na de verlossing, na ‘het Grote Sterven’. De vraag werd ook aan Boeddha gesteld: ‘Blijft de Arhat na Nirwana voortbestaan?’ En Boeddha weigerde te antwoorden. Deze vraag te bevestigen zou aanleiding geven tot misverstanden; haar te ontkennen zou tot een ander soort misverstanden leiden. Inderdaad zou geen enkel antwoord de staat van zo iemand kunnen beschrijven: ‘Diep, onmetelijk, onpeilbaar is Hij die de Waarheid heeft gevonden, zo diep zelfs als de machtige oceaan... Alles waarmee de waarheidsvinder zou kunnen worden aangeduid is voor hem voor eens en altijd verdwenen.’¹ Maar het feit dat Nachiketas deze vraag stelt toont aan dat hij Zelfkennis in de hoogste betekenis zoekt.

Nadat Nachiketas de juiste vraag heeft gesteld voldoet hij aan de tweede voorwaarde. Hij weerstaat de verleiding. Ogen-schijnlijk in een poging om de vraag te ontwijken, probeert Yama Nachiketas ertoe te verleiden om nog een gunst te vragen:

Kies nog een gunst, o Nachiketas. Dwing me niet. Verlos me hiervan. Vraag om zonen en kleinzonen die honderd jaar zullen leven, vraag een overvloed van vee, olifanten en paarden. Vraag zoveel land als je maar wilt. Ik zal jou het genot van deze wensen bezorgen. Wat ook maar moeilijk verkrijgbaar is in deze wereld van stervelingen, vraag erom en je zult ze hebben... edele maagden in triomfwagens met muziekinstrumenten . (Idem. 1.1.21. 5).

Hierbij denken we aan hoe Boeddha op soortgelijke wijze door Mara werd verleid en Jezus door de duivel in de wildernis. En Nachiketas’ reactie was gelijk aan de hunne:

Deze alle zijn vergankelijk en gaan voorbij... Alle leven is kortstondig. Houd Uw triomfwagens, Uw dans en zang (idem. 2.6).

Met andere woorden: het ‘Grote Overgaan’, het ‘Grote Sterven’ is wat hem bezig houdt. Wat is er na de verlossing? Wat is de aard van Werkelijkheid? Wat is het Zelf?

Tenslotte gaat Yama, zeer verheugd dat hij de test heeft doorstaan, verder met hem te instrueren.

Wat vertelt dit verhaal ons tot nu toe, als we bedenken dat Yama, de hemelse tweeling, de boodschapper van Nachiketas’ ware zelf is? Het laat zien dat het belangrijk is de juiste vraag te stellen, dat die vraag uit ons ware Zelf voortkomt, dat de verleiding ook altijd uit onszelf komt en dat de antwoorden op onze vragen, de leringen altijd van binnen uit moeten komen.

Voorwaarden voor zelfkennis

Welke zijn de leringen van Yama met betrekking tot de voorwaarden om tot Zelfkennis te komen?

Ten eerste, een *ethisch leven*: Het goede kiezen in plaats van het aangename, waarbij we ons echter wel bewust moeten zijn dat zowel het goede als het aangename ons gebonden houden; Wijsheid kiezen boven aardse -of hemelse- rijkdom. Dit houdt onderscheidingsvermogen en niet-gehechtheid (*viveka* en *vairagya*) in.

Ten tweede, *naar binnen gerichte meditatie*. ‘Het je door zelfcontemplatie bewust worden van die oer-God, die moeilijk waarneembaar is en diep verborgen, in de grot van het hart verblijft; de wijze mens die in de diepte woont laat zowel vreugde als leed achter zich’ (idem. 1.2.12). Dit is ware Zelfkennis.

Ten derde gaat Yama verder met het instrueren van Nachiketas wat de aard van de mens –op alle niveaus... niet alleen het Zelf met de hoofdletter ‘Z’ — het onsterfelijke Zelf, een vonk van de goddelijke vlam — maar ook het zelf met een kleine ‘z’, ons bewuste zelf, het tijdelijke zelf.

‘Er zijn twee zelve... Beiden hebben hun verblijf in het hart... zij die Brahman kennen spreken erover als schaduw en licht...’ (lb.1.3.1). Het is noodzakelijk om ons tijdelijke, illusoire zelf te kennen; anders zouden we het voor het perma-

nente zelf kunnen houden. Bovendien moeten we, daar het dat zelf is waarmee we dagelijks leven, de verschillende aspecten ervan kennen en weten hoe die functioneren.

Bij het beschouwen van deze aspecten geeft Yama door middel van de ‘Gelijkenis van de Strijdwagen’ instructie aan Nachiketetas:

Ken het Zelf (Atman) als de Heer van de strijdwagen, het lichaam als de wagen zelf; ken Buddhi (Wijsheid; geestelijk onderscheidingsvermogen) als de Menner en het denkvermogen als de teugels (1.3.3).

De zintuigen zijn de paarden, wordt gezegd, de zintuiglijke objecten het pad waarop ze draven... (1.3.4).

Van hem die geen intuïtief inzicht (Buddhi) heeft en die zijn denken niet voortdurend onder controle heeft worden de zintuigen onhandelbaar zoals de weerspannige paarden van een menner... (1.3.5).

Hij die Buddhi als bestuurder heeft en de teugels van het denken onder controle, deze bereikt het eind van de reis, dat speciale verblijf van het Alles-doordringende (1.3.9).

Zo verklaart Yama de verschillende aspecten van onze alledaagse aard, hoe ze functioneren en hoe je ze onder controle moet brengen en hij toont aan hoe deze kennis en controle over het tijdelijke zelf leidt tot kennis van het Opperste Zelf.

Na deze lering over zelfkennis en zelfcontrole, kan Yama tegen Nachiketetas zeggen: ‘Ontwaak, Sta op’.

Nadat hij aan de voorwaarden heeft voldaan en op deze wijze geïnstrueerd is, kan Nachiketetas verder gaan met ‘te worden wie hij is’. Maar hij wordt ook gewaarschuwd voor de gevaren op het Pad: ‘Scherp als de snede van het scheermes en moeilijk te betreden en te begaan, zo verklaren de wijzen’ (1.3.14).

Er zijn verscheidene paradoxen die bij dit ontwaken optreden. We zeggen dat hij die zichzelf waarlijk kent volgens die kennis zal handelen, en dus trouw aan zichzelf is. Maar het is ook zo dat alleen degene die trouw aan zichzelf is zelfkennis

kan verwerven. Aan de ene kant zijn voorbereiding, hard werken, studie en volledige aandacht (alsof je over het scherp van de snede wandelt) nodig. Maar waar kan zo’n uiterlijke voorbereiding toe leiden als er geen respons is van binnen, geen innerlijk ontwaken? ‘Dit zelf kan niet door instructie worden bereikt, noch door intellectuele kracht, zelfs niet door veelvuldig horen. Het kan alleen worden bereikt door degene wiens zelf kiest’ (1.2.23).

Die innerlijke keus, dat ‘Grote Ontwaken’ wordt voorafgegaan door veel kleinere vormen van ontwaken, zoals ik al eerder zei. De eerste hiervan, verwant aan de Christelijke ‘ommekeer’ kan inderdaad worden gezien als een keerpunt, van een vals naar een waar begrip van onze ware aard.

Dat eerste innerlijke ontwaken wordt geïllustreerd in een verhaal dat door Sri Ramakrishna wordt verteld. Een kudde geiten vond een ouderloos tijgerjong en voedde het op samen met hun eigen jongen. Het jonge dier leerde te blaten en gras te eten en beschouwde zich kennelijk in alle opzichten als een geit. Op een dag werd de kudde aangevallen door een volwassen tijger. Alle geiten sloegen op de vlucht, maar de kleine tijger bleef staan en staarde verbaasd naar het monster voor hem. In zijn verbijstering blaatte hij en kauwde zelfverzekerd op het gras. De volwassen tijger schrok zich naar bij het zien van een tijgerjong dat zich als geit gedroeg en hij nam hem mee naar een poel en toonde hem hun beide spiegelbeelden in het water.

Toen het jong zich realiseerde dat het ook een tijger was, liet hij een vervaarlijk gegrom horen – de grom van ontwaken. Hij wist wie hij was.

Het sprookje van *Het lelijke jonge eendje* brengt waarschijnlijk dezelfde boodschap over. Een paar eenden vonden een zwane-ei en voedden het kleine zwaantje op als een eend, maar ze vonden het wel erg lelijk. Maar het groeide uit tot een prachtige zwaan en werd door zijn eigen soort

herkend en opgenomen. Ook in de bijbelse gelijkenis van de verloren zoon zien we een dergelijke illustratie, de zoon die zijn schitterende huis verlaat en volkomen vergeet, die zwijnenhoeder werd maar zich op een dag zijn afkomst herinnert en weer op weg naar huis gaat.

Zijn wij niet het tijgerjong, het lelijke eendje of de verloren zoon? Zijn wij niet vergeten wie we werkelijk zijn? Wanneer vergaten we dat? Wordsworth schrijft: 'Onze geboorte is slechts een slaap en een vergeten'. (*Ode on Intimations of Immortality*). Inderdaad, is niet elke geboorte een slaap en een vergeten – en ieder sterven eveneens? Maar onze geboorte kan niet alleen het begin van deze huidige incarnatie betekenen, maar eerder het begin van onze pelgrimage. En wiens pelgrimage? Wie zijn wij, de pelgrims?

De tocht van de Ene Pelgrim vanuit de staat van de Eenheid van Alles begint op het spirituele vlak, voert steeds dieper de materie in met een toenemende mate van verlies van het bewustzijn van de zogenaamde elementaire natuurrijken en bereikt zijn diepste indaling in de stof in het mineralenrijk. Dan komt er een keerpunt - op dit niveau - dat leidt tot een toenemend bewustzijn in het planten-, het dieren- en het mensenrijk. In het planten- en dierenrijk begint het langzame proces van individualisatie, wat in theosofische bewoordingen wil zeggen dat er een wezen ontstaat met een afzonderlijk bewustzijn.

Het proces komt tot rijping in het menselijk wezen, wiens bewustzijn – dat van een individueel zelf - daardoor verschilt van dat van het dier.

Weten wij mensen dan wie we zijn? Nee, maar we denken het misschien wel! Er wordt gezegd dat het bewustzijn slaapt in het mineraal, droomt in de plant, ontwaakt in het dier en tot een zelfbewustzijn wordt in menselijke wezens, die er dus misschien wel trots op kunnen zijn dat ze zelfbewust zijn. Maar van welk 'zelf' zijn ze zich bewust? Misschien eerst van het stoffelijke zelf, het lichaam, daarna van hun emoties

en dan van hun denken. Dit proces dat in de loop van onze evolutie door vele incarnaties heen plaatsvindt, wordt in elk van deze incarnaties herhaald: het kleine kind dat zich eerst van zijn lichaam bewust wordt, dan in het bijzonder als adolescent voelt hij zich meer en meer één met zijn emoties en bij het volwassen worden identificeert hij zich steeds meer met zijn gedachten.

Onwetendheid leidt tot misleidingen

Maar zijn wij ons lichaam, onze gevoelens, onze gedachten? Zulke ideeën komen voort uit onwetendheid – *avidya* -, dat in Patanjali's *Yoga-Sutras* wordt omschreven als 'Het niet-eeuwige, onzuivere, kwade (ellende, leed) en niet-atman beschouwen als respectievelijk eeuwig, zuiver, goed en atman.'² *Avidya* of 'onwetendheid' is in deze zin dus niet een gebrek aan kennis, maar foutieve kennis of misleidingen; dingen aanzien voor wat ze niet zijn. Waarom vervallen we in zulke misvattingen?

Net als het tijgerjong, het lelijke jonge eendje en de verloren zoon, zijn we 'vergeten' wie we zijn. Met andere woorden, we zijn niet bewust op het niveau van ons ware zijn. Ons ware zelf, de Pelgrim, de Ene Geest, *atma*, behoort tot het gebied van het Absolute, de Eenheid, die ons huidige bewustzijn te boven gaat. Zoals we nu zijn, zijn we bewust op het gebied van het relatieve, de wereld van dualiteit en, uiteindelijk van veelheid.

Daarom zijn we het eeuwige vergeten, dat wat boven tijd uitgaat, en kennen we slechts het tijdelijke. We zijn het volmaakt zuivere vergeten en kennen slechts het relatief zuivere, het onechte. Het absoluut Goede, dat wat boven goed en kwaad uitgaat, kennen we niet meer, we zien alleen nog maar wat relatief goed en kwaad is. We zijn *atma* vergeten, het Ene Zelf, en we zijn alleen maar vertrouwd met onze alledaagse persoonlijkheid met zijn wensen en eisen, zijn gehechtheden en antipathieën. Daarom zien we het tijdelijke aan voor het eeuwige, het onechte voor het zuivere, het relatief goede voor het abso-

lute Goede en het niet-*atma*, *de persoonlijkheid*, voor het *atma*.

Wat onze pogingen om tot zelfkennis te komen betreft, *avidya* neemt de vorm aan van *asmita* wanneer we, zoals al gezegd werd, onszelf identificeren met met onze voertuigen van bewustzijn: Het fysieke lichaam, de emoties en het denken. Omdat we het eeuwige niet kennen, identificeren we ons bij ons pogen om tot zelfkennis te komen, alleen maar met het tijdelijke in ons, ons fysieke lichaam en daarom zijn we bang voor de dood. Omdat we het volmaakt zuivere niet kennen, kennen we alleen het onechte en identificeren we ons met onze zelfzuchtige wensen en antipathieën. (Zo ontstaan *raga* en *dvesha*.) We zijn dus bang om dat wat we wensen niet te krijgen of om te verliezen wat we wensen. Doordat we het Opperste Goede niet kennen, kennen we alleen het minder goede in onszelf en identificeren ons daarmee en voelen ons wellicht schuldig en minderwaardig en zijn bang voor bestrafing. Omdat we *atma* niet kennen, kennen we slechts een niet-*atma*, de persoonlijkheid. Omdat we niet weten wat eenheid is, voelen we ons afgescheiden van de ander en zijn daarom bang voor eenzaamheid.

Hoe leeft men dan in angst voor de dood, voor verlies, voor straf en eenzaamheid, alle voortkomend uit de illusie van afgescheidenheid en tot gevolg hebbend dat we ons hechten aan dat wat niet eigen is aan onze ware aard? Zo is het leven van velen in de wereld van nu, niet altijd en ook niet altijd bewust, maar de angst en de ellende zijn wel op de achtergrond.

Misschien is het nodig dat we dit 'tranendal' leren kennen. En misschien willen we er niet eens uitkomen omdat we geboeid worden door de opwinding van plezier en leed.

Maar uiteindelijk zal ons ware zelf niet ontkend kunnen worden en op een dag zal de tijger grommen omdat hij zijn ware wezen herkent, de zwaan zal naar haar eigen soort terugkeren en de verloren zoon zal de weg naar huis vinden.

Dan zullen we de roep 'Ontwaak, Sta op' horen en wetend wie we zijn zullen we trouw zijn aan ons eigen zelf.

Maar dit zal slechts het begin zijn. Nachiketas moest nog meer leren, hij moest nog over het scherp van de snede lopen. Laertes, wiens vader Polonius hem had verteld dat hij 'trouw aan zichzelf' moest zijn ging uit op zijn (zoek)tocht, evenals de verloren zoon. De tijger moest leren leven als een tijger, de zwaan als een zwaan. Hoeveel natuurlijker is het leven echter als je weet wat je bent. Dan ga je meer en meer volgens je eigen ware aard handelen.

We kunnen misschien drie stadia zien in het ontwaken en opstaan: weten wat we zijn, worden wat we zijn en dienovereenkomstig handelen – trouw zijn aan onszelf. Maar deze drie stadia lopen parallel. Het zijn aanzichten van hetzelfde. Als we werkelijk weten, *zijn* we wat we weten; en als we zijn wat we weten, leven we overeenkomstig daarmee. We laten ons masker vallen. Zo'n leven is een rechtschapen leven. Om Polonius helemaal te citeren:

*'Maar bovenal, blijf aan uzelfen trouw:
En hieruit volgt, als op de dag de nacht,
Dat gij dan jegens niemand vals kunt zijn.
Vaarwel, mijn zegen doe u dit gedijen!'³*

Noten:

1. *Majjhima Nikaya*, aanhaling uit *The Yoga of the Kathopanishad* (Sri Krishna Prem), p.41
2. *Science of Yoga* (I.K.Taimni), p.140 (*Yoga Sutras*, 2.5)
3. *Hamlet*, Eerste bedrijf, derde toneel, De werken van William Shakespeare, deel II, vertaald door dr. L.A.J. Burgersdijk, derde opnieuw herziene druk, Leiden, A.W. Sijthoff.

Uit: *The Theosophist*, januari 1999
Vertaling: Corrie Blaak

Innerlijke omwenteling en uiterlijke handeling

– Linda Harris

‘Er is een pad dat steil is en vol doornen, bezaaid met allerlei gevaren, maar toch een pad dat naar het middelpunt van het heelal voert’.

(Uit *Lucifer*, september 1891, wordt soms toegeschreven aan Annie Besant en soms aan H.P. Blavatsky)

Linda Harris is lid van de Theosofische Vereniging in Australië, en redacteur van *Theosophy in Australia*.

Deze woorden bevatten een grote waarheid. Het pad is in feite bezaaid met gevaren en toch tart de beloning, als het zo genoemd kan worden, elke verbeelding. Doornen verschijnen klaarblijkelijk onaangekondigd wanneer we er voor kiezen onze ontwikkelingsreis te versnellen. Want als we het ernstig opnemen worden we tot het eind toe getest en op de proef gesteld. We lopen werkelijk op het scherp van de snede, want als we niet van ogenblik tot ogenblik handelen vanuit het centrum van ons wezen, kunnen we daardoor van het pad geraken. Lopen op het scherp van de snede betekent innerlijke verandering en uiterlijke handelingen met elkaar in evenwicht te houden.

Verandering en Handeling

Volgens het woordenboek betekent ‘verandering’ ‘anders maken; zich veranderen, een andere plaats, richting, status of aspect geven, andere kleren aantrekken’. Interessant is ‘een andere plaats geven’. In samenhang met onze eigen groei en verandering, betekent het een wijziging van ons standpunt zodat leven en gebeurtenissen niet meer met een statisch en bekrompen denkvermogen beschouwd worden. ‘Andere kleren aantrekken’ brengt met zich mee

dat we onze sympathieën en antipathieën, vrees en zorgen, zelfzuchtige begeerten en psychologische bagage kunnen vervangen door een ander stel kleren: eigenschappen van de ziel zoals zuivere liefde, begrip, intuïtie, een gevoel van één te zijn met het leven.

‘Verandering’ houdt een scala van mogelijkheden in als van het doen van twee stappen terug en een langzame beweging naar voren, naar een radicale omwenteling van het bewustzijn. ‘Innerlijke verandering’ is dat wat niet oppervlakkig is. Hoe meer iets zelfbewust ondernomen wordt, des te groter is de verandering.

Evenals dit met verandering het geval is, zijn er verschillende wijzen van handeling die min of meer duidelijk terug te voeren zijn tot hun oorsprong. Men zou *uiterlijke* handeling kunnen karakteriseren als kwantificeerbaar. We kunnen het observeren, meten enzovoort. Desalniettemin zullen type en kwaliteit van onze handeling in de regel afhankelijk zijn van onze innerlijke gesteldheid op dat moment. Een handeling die voortvloeit uit een egocentrische innerlijke toestand zal dan vaak beperkt zijn. Maar als we een toenemend gevoel van eenheid met het leven gewaarworden, dan zal dit in onze gedragingen doorwerken - in dat wat we verkiezen te zeggen, in onze manier van spreken, onze beweegredenen, onze houdingen, de kwaliteit van de handeling enzovoort. Er bestaat daarom een duidelijke relatie tussen innerlijke verandering en uiterlijke handeling. De eerste beïnvloedt en versterkt de tweede.

Wezen van lijden en vreugde

Een handeling is niet beperkt tot dat wat zichtbaar is. Het denken, de emoties en de intuïtie gaan een rol spelen en het is van belang ze allemaal volledig tot uitdrukking te laten komen. Ze zijn meer verfijnd. Het waarnemen van onze innerlijke handelingen kan transformerend werken, omdat we begrijpen wat het is om mens te zijn, het wezen van lijden en vreugde.

Indien we open en waakzaam zijn, kunnen een aantal uiterlijke handelingen eveneens een innerlijke verandering voort-

brenge. Elk verlies dat we lijden kan ons aansporen de principes van karma en reïncarnatie te herwaarderen vanuit een nieuw begripsniveau, en ons onze innerlijke kracht te realiseren om een zinvolle innerlijke verandering tot stand te brengen.

Door de gewone dagelijkse dingen gade te slaan wordt een besef van hun wezenlijke betekenis of onbeduidendheid verworven. Nieuwe inzichten worden verkregen door waar te nemen met een innerlijke openheid.

Hoe kunnen we onszelf openstellen voor het wezen van de dingen? De sleutel bevindt zich in het denken, het is nodig het te zuiveren van herinneringen, van vooringenomen ideeën, verwachtingen die opwinding veroorzaken, en van conclusies en vooroordelen die tot stagnatie leiden.

Het pad is het scherpe blad van het scheermes. We raken de weg kwijt in het proces door het al te zeer benadrukken van innerlijke ontwikkeling waardoor we te verdiept geraken in onszelf en wereldse verplichtingen verwaarlozen. Als wij vooral gericht zijn op uiterlijke handelingen, zodat wij voortdurend ‘ bezig zijn ’, raken wij verdwaald in de voorbijgaande wereld van begoocheling en leven wij onbewust. Voorwerpen oefenen als magneten een aantrekkingskracht op ons uit en kunnen ons in hun greep houden of ons verward en onzeker maken.

Innerlijke en uiterlijke aandacht

Om in evenwicht te zijn moeten we derhalve tijd maken om de aandacht zowel naar binnen als naar buiten te richten. Een laatst gesignaleerd bord bovenop een handelsgebouw vermeldt: ‘Wees liever een menselijk wezen dan een menselijke machine’. We hebben niet alleen tijd nodig om te zijn maar ook om te handelen. Te *zijn* brengt een keus met zich mee: of handelen of zich op de achtergrond houden en gadeslaan. Zijn heeft een ruimere betekenis dan handelen.

Enkele van de ‘Tien Regels voor het Mens Zijn’ (auteur onbekend) luiden:

Je zult een lichaam ontvangen. Je kunt er van houden of het verafschuwen maar het behoort je toe gedurende de gehele periode van je leven. Je hebt zijn gedaante gekozen op een dieper niveau; je kunt het veranderen. Er bestaan geen fouten, enkel lessen. Groei is een proces van proberen, van vallen en opstaan. De zogenaamde mislukte ondernemingen maken net zo goed deel uit van het proces als het experiment dat uiteindelijk 'werkt'. Het leren van lessen houdt niet op. Er is geen deel van het leven dat niet zijn lessen bevat. Elke persoon, elk voorval heeft je iets te leren. Zolang je leeft zijn er lessen die geleerd moeten worden. De antwoorden bevinden zich in je. Alles wat je moet doen is kijken, luisteren en vertrouwen; dan zul je je realiseren dat jij het spirituele wezen bent waar je naar op zoek bent. Natuurlijk luidt de laatste regel: Je zult de neiging hebben dit alles te vergeten!

Oppervlakkig Leven

We kunnen bewust veranderen van een oppervlakkige naar een meer diepgaande wijze van bestaan. Tarthang Tulku, een boeddhistische leraar, schrijft:

De gewoonte oppervlakkig te leven biedt troost, zelfs bevestiging, want het betekent dat we zelden behoeven te kijken naar onze eigen tekortkomingen. Doch door de gladde maniertjes, de leugentjes om bestwil, en door de vele oppervlakkige spelletjes te cultiveren, beperken we ons vermogen de eigenschappen van eerlijk gedrag te ontwikkelen. Onze levens ontberen diepte, want we hebben ons afgesneden van de waarheid van geestelijk bestaan. (Skilful Means, bladzijde 77)

Door een leven te leven dat geen eer bewijst aan de hoogste waarheid in ons, leven we niet werkelijk maar bestaan aan de oppervlakte. We kunnen ons afvragen: Wat is de innerlijke waarde of betekenis van deze situatie? Ben ik eerlijk? Dring ik mijn problemen aan anderen op?

Wanneer we oppervlakkig leven zijn we bevreesd, onwillig om innerlijk te veranderen. We missen de capaciteit plezier of

vreugde diep te ervaren, aangezien er een last van ontevredenheid op ons rust. Tarthang Tulku brengt onder de aandacht hoe meer we onze innerlijke natuur onderdrukken, hoe meer spanning wordt opgebouwd, waardoor de stroom van juiste handelingen en relaties met anderen wordt belemmerd, hetgeen tot extreem gedrag als een uitlaatklep voor die geblokkeerde energieën kan leiden.

Krishnamurti merkt op dat zonder transformatie, elke poging om een spiritueel leven te leiden alleen maar oppervlakkig kan zijn, een kwestie van rituelen; zelfs meditatie is een ontsnapping. Volgens Krishnamurti moet ware innerlijke verandering gevoeld worden als een dringende noodzaak en kan niet worden verkregen door de overtuigingskracht van een ander. Intellectueel of verbaal begrip is slechts een oppervlakkig antwoord. De totaliteit van de menselijke geest laat zich hier niet mee in. Een verandering zal niet optreden als alleen de oppervlakkige geest het er mee eens is.

Het veranderingsproces wordt niet alleen door verleidingen en hinderpalen van buitenaf belemmerd, maar eveneens van binnenuit. Want indien een goede eigenschap wordt overdreven dan houdt het op een deugd te zijn; het kan zelfs veranderen in een belemmering. Een wens naar bevrijding kan eerder zelfzuchtig dan altruïstisch worden, of eerlijkheid te ver doorgevoerd kan schadelijk zijn ingeval het niet gematigd wordt door voorkomendheid en tact. De sleutel hiervoor is het zelf. Naarmate de persoonlijkheid fijner wordt afgestemd, weerspiegelen onze handelingen dienovereenkomstig een innerlijke houding die niet door persoonlijk profijt in beslag wordt genomen; er is een nieuwe flexibiliteit en vrijheid tot stand gebracht.

Volkomen Handeling

Krishnamurti's 'volkomen handeling' is uitdagend. Een handeling die gefundeerd is op gezag is helemaal geen handeling - het is louter herhaling. Om die reden

moeten we handelen vanuit onze eigen hoogste waarheid in ons en niet omdat iemand iets voorschrijft. Actief te zijn in 'goed' handelen zonder begrip te hebben voor volkomen handeling schaaft op de lange duur. Onze welwillendheid zou wel eens weinig meer dan oppervlakkig kunnen zijn. We moeten afstand doen van de delen, zegt hij, omdat we door ze vast te houden het geheel niet kunnen begrijpen. De hele denkwijze van het verstand is fragmentarisch en is niet in staat de volkomen handeling te ontdekken. En evenmin kunnen we op het scherp van de snede lopen omdat we concentratie en evenwicht missen.

Handel niet ter wille van zijn vruchten

Een facet van de crisis van Arjuna in de *Bhagavadgita* is zijn vrees dat elke handeling een persoon aan de gevolgen van zijn daden bindt. Krishna zet uiteen: Wat ons bindt is niet hetgeen we doen, maar het gevoel van betrokkenheid met het resultaat. Daarom is het het denken dat ons aan banden legt en ons bindt. Hoe vaak handelen we bewust in het nu? Er is een natuurlijke (of onnatuurlijke?) neiging om op grond van vroegere herinnering te handelen of vanuit toekomstverwachtingen. Daarom werd Arjuna verteld spontaan, op natuurlijke wijze, in het heden te handelen.

Krishna zegt:

Verricht daarom steeds zonder gehechtheid de handeling die uw plicht u voorschrijft; want door handelingen te verrichten zonder gehechtheid bereikt de mens het Allerhoogste (3.19).

Uiteraard een zeer moeilijke instructie (die haast bovenmenselijke krachten van ons vraagt)! We kunnen proberen een handeling op zichzelf uit te voeren, maar de menselijke natuur zoekt naar loftuitingen of erkenning en het denken kan wat dit betreft zeer subtiel en misleidend zijn. Daarom brengt het verrichten van een handeling zonder gehechtheid een volledige heroriëntatie van onszelf met zich

mee opdat alleen hierdoor de innerlijke juistheid ervan naar buiten wordt gebracht.

Krishna zegt ook:

Men zegt, dat de zinnen machtig zijn: groter dan de zinnen is het bewuste denken: groter dan het bewuste denken is de Rede: maar groter dan de Rede is Hij (het allerhoogste Zelf) (3.42).

Een andere aanpak is voorts het eigen innerlijk meer op het allerhoogste Zelf te richten, dan het te beperken tot onze zinnen of bewuste denken of Rede. Onze handelingen zullen dan zonder begeerte naar gewin plaatsvinden. Dit was de radiocale omwenteling waarover Krishnamurti sprak, zij het in andere bewoordingen.

Bereik van de Handeling

Christmas Humphreys heeft het in *The Buddhist Way of Action* over wat hij het 'gebied van handeling' noemt. Dit is 'niet minder dan het heelal, dat grenzeloze gebied, periodiek het toneel van talloze heelallen die zich onophoudelijk manifesteren en verdwijnen als een eeuwigdurende eb en vloed'. Met andere woorden het gebied van handeling is onbegrensd. We worden ons bewust dat het leven dat zich in miljoenen vormen openbaart één is.

Humphreys benoemt de bestanddelen van handeling als: het gebied van handeling, de handelende (wij), verkeerde handeling, de omstandigheden waarin de handelende verkeert, het pad van het midden, plichten, rechten en verantwoordelijkheden. Hieraan zouden de gedachte voorafgaand aan de handeling, de uitvoering ervan, evenals het resultaat kunnen worden toegevoegd. Onze handelingen zenden golven uit die op verschillende niveaus gedurende het hele leven trillen - een verbijsterende gedachte.

Juiste Handeling

Rechtstreekse *handeling* alleen is juist, aldus Humphreys, want het is gezuiverd van de beperkingen van beweegredenen, gedachte en vooropgezet resultaat. Het

lijkt logisch 'rechtstreekse handeling' met Krishnamurti's 'volkomen handeling' en met 'juiste handeling' in de *Bhagavadgita* gelijk te stellen. Zenmeester Ummon vat het samen: 'Als je wandelt, wandel dan. Als je zit, zit dan. Maar wat je ook doet, wijk er niet vanaf.' Rechtstreekse handeling komt na onmiddellijke waarneming van dingen in hun volheid van bestaan. Rechtstreekse handeling is nu meteen en betreft het werk waarmee je bezig bent en leidt tot een grotere directheid van communicatie met alle geesten die hiervoor openstaan. Emerson zei terecht, 'Wat je bent, klinkt zo luid dat ik niet kan horen wat je zegt.'

We bevinden ons allemaal in een toestand van worden. Hoe meer we juist handelen, des te sneller zal het proces zich openbaren. Maar Humphreys merkt op dat tot we de zinloosheid van negen tiende van ons bestaan onder ogen zien, we waarschijnlijk niet tot juist handelen zullen komen. Zijn we geheel bewust geharmoniseerd met de natuur en de mensheid, het verleden en de toekomst, onze vijanden en vrienden, en onze verschillende bezittingen? Pas als we de juiste instelling hebben tegenover al die dingen beschikken we over ware relaties. Dit is het Pad van het Midden.

Niet-handelen

HPB schreef:

Handelen en wijs handelen wanneer de tijd voor handeling komt, wachten en geduldig wachten wanneer het tijd is om te rusten... onwetendheid omtrent deze wet heeft aan de ene kant onredelijk enthousiasme tot gevolg, en aan de andere kant neerslachtigheid en zelfs wanhoop. De mens wordt zo een slachtoffer van de getijden op het moment dat hij hun meester zou moeten zijn (Practical Occultism, p. 75).

Er is tijd voor fysieke actie en fysieke rust, evenals er tijd is voor geestelijke actie en geestelijke rust. Vandaar de betekenis van het tot rust brengen van het denken. Op dat ogenblik kunnen we de toon van het heelal gewaarworden, die haar grond-

handeling is. Het zich onthouden van handeling in een bijzondere betekenis is eveneens een vorm van handeling.

Evenwicht

Humphreys beschouwt het Pad van het Midden als een bestanddeel voor juist handelen want 'geen handeling is volkomen juist die een haarbreedte afwijkt van het pad van het midden dat tussen de paren van tegenstellingen loopt' (*The Buddhist Way of Action*, blz 69). Deze tegenstellingen beelden samen de onzichtbare eenheid van het Ene uit. Talloze paren van tegenstellingen verdelen elk moment van de dag onze belangstelling en enige spanning tussen hen is onvermijdbaar.

De menselijke geest is eeuwig op zoek naar harmonie. Zij zal deze niet vinden noch in de ene tegenstelling, noch in alle twee, want eerst als het bewustzijn is verheven tot een hoger niveau verdwijnt de spanning. Het probleem wordt dan gezien in een ander licht en houdt op een probleem te zijn. Het Pad van het Midden is niet zozeer tussen deze ontelbare paren van tegenstellingen gelegen, alswel daarboven. Dan wordt het leven geleefd zonder persoonlijke reactie, heftige sympathieën en antipathieën, het bestempelen van dingen, daden of mensen als goed of slecht. Boven elk paar tegenstellingen is een verheven besef van een inzicht dat de twee polen verenigt - dit staat in het Oosten bekend als de 'hogere derde'.

Een Boeddistisch geschrift (vertaling Suzuki) geeft weer:

*Streef geen wereldse zaken na,
Houd je niet in de innerlijke leegte op;
Wanneer het denkvermogen
in het Ene verblijft,
Verdwijnt het dualisme vanzelf.*

Volgens de Tao bevat elk ding het zaad van zijn tegenstelling, zoals werk en rust, activiteit en passiviteit, sympathie en antipathie, hoofd en hart, scepticisme en dogmatisme, optimisme en pessimisme.

Interessant is wat Humphreys opmerkt:

Doch de grootste spanning is die tussen innerlijk en uiterlijk, tussen de rationele wereld van concrete zaken en waarden, en het irrationele, innerlijke leven van abstracte begrippen, vormeloze gevoelens en de macht van het onbewuste... We moeten daarom het pad van het midden vinden om hen te verenigen (The Buddhist Way of Action, blz 73).

Reizen over het Pad van het Midden houdt in een voorzichtige wijze van lopen en een leren de meest alerte waakzaamheid te combineren met een vredige en zichzelf ontkennende passiviteit- bewust onbaatzuchtig.

Radha Burnier schreef eens:

Gaan over het scherp van de snede betekent het denkvermogen altijd open te houden, niet gehecht aan om het even welk begrip en mondelinge beschrijvingen... De sleutel voor innerlijk evenwicht is ongehechtheid. Een denkvermogen dat niet gehecht is verzinkt niet in de afgrond van aan de ene kant stuurloosheid en starheid. Een dergelijk denkvermogen is voorbereid te allen tijde zijn opvattingen opnieuw te onderzoeken, vooruit te komen en te leren... Het ontdekken van het Pad van het Midden, hoe met gemak op het scherp van de snede te wandelen, is voor elk van ons, een zaak van individuele gevoeligheid en experimenteren.

De theosofische literatuur geeft op diverse plaatsen aanwijzingen omtrent juist handelen - wenken over plichten, gedachte, spraak enzovoort. Er bestaat een risico dat het proces mechanisch wordt. Van wezenlijk belang is een op eenheid gerichte liefdevolle handeling vanuit het hart. Indien we een innerlijke verwantschap voelen met al het leven, dan is mededogen vervlochten met al onze handelingen. De kwaliteit van onze handelingen verandert en het lopen over het scherp van de snede wordt een vreugde, een natuurlijke spontane deugd en verlicht onze reis naar het middelpunt van het heelal.

Verwijzingen

Besant, Annie, *Bhagavadgita*, The 'vertaling', TPH, Adyar, 1985.
Blavatsky, H.P., *Practical Occultism*, TPH, Adyar, 1959.
Burnier, Radha, 'On the Watch-Tower', The Theosophist, februari 1994.
Humphreys, Christmas, *The Buddhist Way of Action*, Allen and Unwin, Londen, 1977.
Krishnamurti, J., *Commentaries on Living*, serie drie, Quest, Wheaton, 1970.
Tarthang Tulku, *Gesture of Balance*, Dharma Publishing, California, 1987.
Tarthang Tulku, *Skilful Means*, Dharma Publishing, California, 1978.

Uit: *The Theosophist*, maart 1998
Vertaling : Ton van Beek

Wat gij doet,
doe het van harte;
alsof gij het doet voor God
en niet voor de mensen.

Aan de voeten van de Meester

Het geheugen

– H.P. Blavatsky

Niets dat plaatsvindt, geen enkele manifestatie, hoe snel of zwak ook, kan ooit wegraken uit het *Skandische* archief van een mensenleven. Niet eens de kleinste sensatie, de nietigste handeling, impuls, gedachte, impressie of daad kan vervagen of uitgaan uit of in het Universum.

Wij denken misschien dat het niet geregistreerd is door ons geheugen, niet waargenomen door ons bewustzijn, toch zal het vermeld worden op de tabellen van het astrale licht. Het persoonlijk geheugen is een fictie van de fysioloog. Er zitten cellen in onze hersenen die sensaties en indrukken ontvangen en overbrengen, maar als dit eenmaal gebeurd is, is hun taak volbracht. Deze cellen van het veronderstelde ‘geheugenorgaan’ zijn de *ontvangers* en *overbrengers* van alle beelden en indrukken van het verleden, ze houden ze niet vast. Onder verscheidene condities en stimuli kunnen ze onmiddellijk de weerspiegeling van deze astrale beelden terugontvangen, en dit heet *geheugen*, *herinnering*; maar ze houden ze niet vast.

Verzwakte geheugencellen

Wanneer gezegd wordt dat iemand zijn geheugen kwijt is, of dat het verzwakt is, is dat maar bij wijze van spreken; het zijn slechts onze geheugencellen die verzwakt of vernietigd zijn. Het vensterglas geeft ons helder zicht op de zon, de maan, de sterren en alle voorwerpen buiten; maak een barst in de ruit en je ziet al deze beelden van buiten op een verwrongen manier; breek de ruit helemaal en vervang hem door planken, of trek het rolgordijn naar beneden en de beelden zijn helemaal buitengesloten, onzichtbaar voor het oog. Maar

kun je om deze reden zeggen dat al deze beelden - de zon, de maan en de sterren - verdwenen zijn, of dat als je het raam repareert met een nieuwe ruit, hetzelfde niet opnieuw je kamer binnenkomt? Er zijn gevallen vermeld van mensen die maanden en jarenlang krankzinnig waren, aan hoge koorts leden en vrijwel alles wat zij deden voltrok zich onbewust. Toch herinnerden de patiënten zich na hun herstel af en toe hun woorden en daden geheel volledig.

Onbewuste hersenwerking is een fenomeen op dit gebied en kan legitiem zijn voor zover het om het persoonlijk verstand gaat. Maar het Universele Geheugen bewaart iedere beweging, de geringste golfbeweging en gevoelsbeweging die de golven van de gedifferentieerde natuur in beroering brengt, hetzij van de mens of van het Universum.

Uit: *Lucifer*, oktober 1891
Vertaling: A.M.I.

Laat uw innerlijke stem spreken
tot zijn innerlijk oor.
Zijn ziel zal de waarheid van uw hart bewaren,
zoals we de smaak van de wijn onthouden,
lang nadat de kleur vergeten is
en het vat niet meer is.

Uit: K. Gibran, *De profeet*

Wat is Waarheid?

– Louis Geertman

Het begrip Waarheid kan alleen maar slaan op iets wat eeuwig en universeel geldig is. En hoe kan iemand, die leeft binnen de grenzen van het materiële bestaan, de pretentie hebben uitspraken te doen over iets wat zo duidelijk buiten zijn bereik ligt? Toch willen we allemaal meer inzicht verwerven in wat waarheid werkelijk betekent. Dat is nu eenmaal eigen aan de mens sinds hij zijn denkvermogen ontwikkelde.

Louis Geertman is vice-voorzitter van de Nederlandse afdeling van de Theosofische Vereniging.

Dit artikel was een bijdrage aan een symposium tijdens de Internationale Conventie in Adyar in december 1996.

Veel denkers in Oost en West hebben gepoogd zich over het begrip Waarheid te uiten. In de Rig-Veda vinden we de uitspraak: “Waarheid is één, maar de wijzen hebben er verschillende namen aan gegeven,” waarmee tevens de impuls is gegeven voor het tweede doeleinde van de Theosofische Vereniging. Lao-Tze karakteriseerde Waarheid als volgt: “Waarheid klinkt als haar tegenovergestelde”. De Indiase religieuze leider Yogananda stelde dat “Waarheid niet kan worden uitgevonden, zij kan slechts worden waargenomen”. Een Arabisch spreekwoord vraagt van ons “een slaaf van de Waarheid te zijn, omdat de slaaf van de Waarheid een waarlijk vrij mens is”. Jezus sprak vaak in dezelfde geest over Waarheid als zelf-verloochening, naastenliefde of altruïsme.

De essentiële elementen van Waarheid lijken dus bewustzijn van éénheid en vrijheid te zijn. En deze twee zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden, want als men niet begrijpt, aanvoelt, ervaart de eenheid die ten grondslag ligt aan de verscheidenheid van het bestaan, als men niet ten diepste weet dat er geen scheiding is tussen onszelf en de wereld, hoe kan men dan vrij worden?

Om zich bewust te worden van die eenheid, wat thans het belangrijkste is wat de mens moet leren, moet hij zichzelf grondig bestuderen, want hij draagt in

zichzelf zoveel mee wat hem belemmert die eenheid te zien en zich te realiseren dat het altruïsme is waar het om gaat in het leven. Een van de Meesters van Wijsheid schreef aan de heer Sinnett:

Kijk om je heen, beste vriend: zie hoe de 'drie vergiften' woekeren in het hart der mensen - woede, hebzucht, misleiding - en de 'vijf verduisteringen' - jaloezie, passie, weifeling, luiheid en ongelooft - die hem er steeds van weerhouden de waarheid te zien (Brieven van de Meesters).

Naarmate ons bewustzijn zich steeds meer verheft in de richting van absolute waarheid, kunnen wij mensen ons haar min of meer absoluut eigen maken.

In een andere brief wordt theosofie genoemd als “de eindeloze oceaan van waarheid, het centrale punt waaruit stroomt en waarin samenvloeit iedere rivier, iedere stroom - of zijn bron nu in het Oosten ligt, in het Westen, in het Noorden of in het Zuiden. Zoals de loop van de rivier afhankelijk is van de aard van haar bedding, zo moet het kanaal voor communicatie of kennis zich aanpassen aan de omringende omstandigheden... Het enige doel dat moet worden nagestreefd is de verbetering van de toestand der mensheid” (idem).

In 1888 schreef Helena Petrovna Blavatsky:

Er zijn in elke tijd wijzen geweest die zich de absolute waarheid hadden eigen gemaakt en toch slechts relatieve waarheden konden onderwijzen. Want niemand, geboren uit een sterfelijke vrouw in ons ras, heeft gegeven of kon hebben gegeven de hele en hoogste waarheid aan de medemens, want ieder van ons moet die (voor hem) uiteindelijke waarheid in zichzelf vinden. Aangezien geen twee

denkvermogens absoluut aan elkaar gelijk kunnen zijn, moet elk op eigen kracht de hoogste verlichting verwerven, in overeenstemming met het eigen vermogen, en niet door middel van het licht wat een medemens hem schenkt. De grootste levende adept kan slechts zoveel onthullen van de universele waarheid als het denkvermogen waarop hij het afdrukt vermag op te nemen, en niet meer.

Zij vergelijkt Waarheid met de Zon die één is, maar die talloze stralen heeft:

Polariteit is universeel, maar het polariserend beginsel ligt in ons eigen bewustzijn. Naarmate ons bewustzijn zich steeds meer verheft in de richting van absolute waarheid, kunnen wij mensen ons haar min of meer absoluut eigen maken. Maar het menselijk bewustzijn op zijn beurt is slechts de zonnebloem van de aarde. Verlangend naar de warme straal kan de plant zich slechts naar de zon richten en om en om keren als zij de loop van de onbereikbare lichtbron volgt: haar wortels houden haar stevig verankerd in de bodem en haar halve leven brengt zij door in de schaduw. Toch kan ieder van ons relatief gezien de Zon van Waarheid bereiken en haar warmte en meest directe stralen opnemen, hoe gedifferentieerd ze ook kunnen worden na hun lange reis door de stofdeeltjes in de ruimte.

Wat we moeten doen is ons denken richten op het zuivere, het goede en het schone, en onze spirituele kant ontwikkelen. De Heer Boeddha adviseerde ons om geleidelijk onze lagere begeerten onder controle te brengen en het zelf van onze persoonlijkheid te vernietigen. De dierlijke mens in ons zou langzamerhand plaats moeten gaan maken voor de geestelijke of ‘goddelijke mens’.

Het orakel van Delphi sprak de beroemde woorden: “Mens, ken U zelve”. Volgens HPB werd er nooit een grotere of belangrijkere waarheid onderwezen. Zonder zulk een bewustzijn zal de mens steeds blind blijven voor menige relatieve waarheid, laat staan voor de absolute waarheid.

De mens moet zichzelf kennen, d.w.z. hij moet de innerlijke waarnemingsvermogens verwerven die niet kunnen misleiden, voordat hij zich enige absolute waarheid kan eigen maken. Absolute Waarheid, zegt HPB, is het symbool van de Eeuwigheid en geen eindig denkvermogen kan het ooit weerspiegelen. Maar zelfs het benaderen van relatieve waarheden vereist eerst en vooral liefde voor de Waarheid omwille van de Waarheid, want anders kunnen we haar niet herkennen. Maar hoe weinigen van ons zijn bereid om naar haar te zoeken, haar te accepteren en in overeenstemming met haar te leven, temidden van een maatschappij waarin ieder succes gebaseerd is op uiterlijk vertoon, op hoogmoedig zelfbewustzijn, en niet op intrinsieke waarde? We moeten ons er ten volle van bewust zijn hoe moeilijk het is om echte Waarheid te verkrijgen. Waarheid zal slechts gaan dagen in een onpartijdig en onbevooroordeeld denkvermogen, verlicht door zuiver spiritueel bewustzijn, maar waar vindt men deze kwaliteiten in 'beschaafde' landen? In onze tijd, een tijd waarin de mens leeft met een onvoorstelbare krankzinnige snelheid, met nauwelijks of geen tijd om werkelijk na te denken, wordt de mens gewoonlijk van wieg tot graf meegesleurd door conventies.

Maar conventies zijn niets anders dan tijdsgebonden leugens, daar zij hoe dan ook gevoelens simuleren die gerelateerd zijn aan een traditioneel patroon van normen en waarden; en waar gesimuleerd wordt kan geen Waarheid zijn. Waar vinden we op aarde die buitengewone plek waar Waarheid eregast is en waar leugen en bedrog uitgebannen zijn? De leugen regeert oppermachtig op elk terrein van het nationale en politieke leven, gebaseerd op zelfzucht als gevolg van onwetendheid.

Er is dus een enorme taak weggelegd voor theosofen om te helpen Waarheid aan het licht te brengen. Theosofie is kennis aangaande het goddelijke, en kennis is waarheid; elke waarheid, elk oprecht woord is een deel van de theosofie. Hoewel de mens, behalve in een bepaalde

hoogst spirituele en verheven toestand van het denken, gedurende welke hij één is met het Universele Denkvermogen, op deze aarde niets dan relatieve waarheid of waarheden kan putten uit welke filosofie of religie ook, is het toch zijn belangrijkste taak te blijven zoeken naar die Waarheid, naar dat 'verborgen leven trillend in elk atoom, dat verborgen licht stralend in ieder wezen en die verborgen liefde alles omvattend in één zijn', zoals Annie Besant dat zo bondig formuleerde.

Heeft de Theosofische Vereniging tot dusver haar plicht gedaan met het verspreiden van het licht van de Waarheid? Het is waar dat er veel is gepubliceerd, dat mensen nieuwe inzichten hebben verworven en dat er begrip begint te komen bij de mensheid voor de heelheid en heiligheid van het bestaan. De eerste 125 jaar van de Theosofische Vereniging hebben een wijde en diepgaande invloed gehad, maar nu is de tijd gekomen om onze stem te verheffen en de theosofische ideeën over Waarheid, over de waarde van het leven en over het op een hoger plan brengen van het politieke en sociale leven uit te dragen - niet alleen binnen de kleine kringen van onze loges en centra, maar naar de wereld als geheel - door het organiseren van lezingen op landelijke schaal en door steeds meer gebruik te maken van de moderne massa-communicatiemiddelen en media.

Uiteindelijk echter gaat het niet om de vraag wat de Theosofische Vereniging gedaan heeft of zou moeten doen, maar om wat ieder van ons afzonderlijk maakt van ons eigen leven. Ieder van ons is een ambassadeur van de Theosofie.

*Als je de waarheid de mond snoert
en haar begraaft diep onder de grond,
dan zal zij daar slechts verder groeien
en tot zulk een explosieve kracht worden
dat, op de dag dat zij aan het licht komt,
zij alles wat in haar weg staat
zal wegblazen.*

Emile Zola "J'accuse".

Theosofie voor de toekomst

– Jeanine Miller

Echte theosofie is altruïsme. Het is broederlijke liefde, onderlinge hulp, onwankelbare devotie aan de waarheid. (Lucifer 1889)

Jeanine Miller is een gezaghebbende autoriteit op het gebied van de Vedische literatuur. Zij is al meer dan 40 jaar lid van de Theosophical Society in Engeland.

Deze noot van toewijding aan de waarheid, niet aan enige persoonlijkheid of pakket leerstellingen of denkbeelden, door Madame Blavatsky geuit en doorgegeven door onze leiders, is veel te vaak miskend.

William Kingsland zei het heel beknopt in zijn eerbetoon aan HPB: Zij onderwees theosofie niet als een simpele vorm van lering, niet als een religie of een filosofie, of een credo, of een werkhypothese, maar als een levende kracht in ons leven. (Uit *HPB in Memory*, etc. p.159).

Radha Burnier, de internationale voorzitter van de Theosofische Vereniging, benadrukt dit op dezelfde manier: In wezen is theosofie de levende wijsheid, die ontstaat door het observeren en begrijpen van het levensproces, op het fysieke maar ook op het psychologische vlak en op subtielere bestaansniveaus. De wijsheid wordt geboren wanneer het denken zijn vooroordelen en beperkingen terzijde schuift en naar een andere dimensie beweegt. Het werk van de T.S. is aan het hoofd staan van zo'n verandering - een die zal helpen bij het bouwen van een nieuwe wereldorde, omdat er een ander bewustzijn ontstaat van relaties en van de essentiële aard van de dingen.

Zij voegt hieraan toe, en dit is voor ons van fundamenteel belang, 'De Theosofische Vereniging kan een kracht ten goede blijven alleen in zoverre als de theosofie niet gewoon nog een stel ideeën of geloofsartikelen wordt'.

In mijn ervaring met leden van de Theosofische Vereniging - ik heb de wereld rond gereisd - is de theosofie gewoon een nieuw stel ideeën en geloofsartikelen geworden. Veel te vaak stellen leden de theosofie gelijk met de reeks leerstellingen die aan het einde van de 19^e eeuw uitgegeven werd door middel van de werken van HPB en de andere schrijvers, en niet met goddelijke wijsheid. Zij kunnen geen affiniteit vinden met andere manieren van het formuleren van dezelfde waarheden of andere benaderingen. Als ze dat wel doen, moeten zij de ideeën vertalen naar theosofische termen. Wat een vreselijke beperking van het verstand!

De bron van spirituele waarheid wordt niet vervat in welk boek dan ook - HPB zelf zei ons dat *De Geheime Leer* slechts een tipje van de sluier oplicht - zij wordt pas duidelijk door de menselijke ziel. Uit atma-boeddhi straalt die goddelijke wijsheid die ons bewust maakt van de eenheid van alle leven en die ons laat weten of een bepaald boek of leerstelling een afspiegeling van de aloude wijsheid bevat.

Eenheidsprincipe

De Geheime Leer staat als een unieke boodschap van dat eenheidsprincipe dat aan alle leven ten grondslag ligt; maar deze boodschap moet verweven zijn in ons leven zelf, en dit beseffen wij niet eens! Toch laat de wereld, hier en nu, ons onbewust de levende toepassing zien van sommige grote waarheden die uiteengezet worden in *De Geheime Leer*: op wetenschappelijk gebied, het zoeken naar een gemeenschappelijke theorie die alle natuurlijke processen door een enkel principe kan verklaren; of op het politieke vlak, de poging van de naties om het eens te worden in een vrije associatie met de denkbeelden over essentiële mensenrechten; of op het zuiver menselijk vlak, de wereldwijde respons op de hulp-

vraag in tijden van catastrofes; of in onze nauwe relatie met de natuur en de verantwoordelijkheid om met haar in harmonie te werken en haar evenwicht te helpen bewaren; of met de komst van homeopathische en holistische geneeswijzen die de mens als een geheel opvatten; of bij het samenbrengen op een gemeenschappelijk platform van wetenschappers en mystici in een vruchtbare uitwisseling van ideeën.

Al deze bewegingen zijn de effecten van een zich wereldwijd ontwikkelend bewustzijn en de levende afspiegelingen van die ene wet van de fundamentele Eenheid zoals beschreven in *De Geheime Leer*, die een openbaring was voor het westerse verstand, een eenheid die langzamerhand de mensheid bewust maakt van echte broederschap.

Zo wordt langzamerhand aangetoond dat *De Geheime Leer* een schat aan grote waarheden bevat, die nu langzamerhand duidelijk worden, niet als dogma's die geloofd moeten worden, maar als het dynamische leven dat deze eeuw bezielt en verantwoordelijk is voor belangrijke hedendaagse stromingen. Vandaar dat Boris de Zirkoff kon zeggen: 'De toekomst van deze stroming is vol beloften, maar de realisering ervan hangt af van onze spirituele integriteit, ons vitale gevoel van broederschap, onze ongesluisde intuïties en onwankelbare morele kracht' (In *H.P. Blavatsky and the Secret Doctrine*, edited by Virginia Hanson, 1970, p.10).

Dit vraagt om een krachtige inspanning die de innerlijke krachten van de besten onder ons op de proef zou stellen. Onze internationale voorzitter noemt het 'menselijke regeneratie' en 'de innerlijke revolutie die het denken reinigt'. Voordat de Theosofische Vereniging opnieuw het leiderschap over het spirituele pad dat zij verloren heeft, kan opnemen, moet er een 'regeneratie' plaatsvinden vanuit het binnenste van ieder lid. Het lijkt mij dat dit het laatste is dat wij accepteren. Zonder deze complete ommekeer in onszelf (*metanoia*, voorbij onze huidige geestestoe-stand), komen we nergens op spiritueel gebied en zal onze theosofie volkomen

uitdrogen, zoals al te vaak gebeurt is. Alleen door deze regeneratie kunnen wij weer de levende exponenten worden en niet de gefossiliseerde bewakers van de Goddelijke Wijsheid.

Dit betekent niet alleen met ons verstand boeken bestuderen zoals *De Geheime Leer* of *De Mahatma-brieven*, of *De Stem van de Stilte*, maar zich de daarin vervatte waarheden eigen maken, deze ervaren in het diepst van ons bestaan, zodat wij ze in praktijk kunnen brengen, zodat zij ons leven vorm kunnen geven en een kracht kunnen worden hier en nu, niet in een ander leven. Het voorbeeld van het leven van een mens is veel groter dan welke woorden hij ook mag herhalen of boeken die hij schrijft. Hiervan was onze grote stichtster H.P. Blavatsky een uitmuntend voorbeeld.

Voor ons als leden van de Theosofische Vereniging is de volgende stap het ons eigen maken van wat ons gegeven is en onszelf te spiritualiseren. Voor ons als groep heeft dit proces niet plaatsgehad op een voldoende grote schaal om de aandacht en het respect van de immer groeiende intellectuele en spirituele elite van de mensheid te verdienen. Er zijn steeds meer mensen tussen 25 en 45 jaar wier denken zich aan het richten is op spirituele waarheden, die niet zozeer geïnteresseerd zijn in theorie of dogma als wel in praktische methoden of een directer inzicht in de grote waarheden en problemen van het leven. Over het algemeen wenden zij zich af van de Theosofische Vereniging, misnoegd omdat wij theorieën uit boeken aanbieden zonder de basis van een dieper begrijpen. Zij vinden dat wij vastgeroest zijn in onze theorieën, achtergebleven en gekristalliseerd in de negentiende-eeuwse aanpak, te bevooroordeeld jegens andere benaderingen van de waarheid en andere bewegingen in het bredere theosofische gebeuren.

Wij adviseren zoekers om boeken te lezen over karma en reïncarnatie en de zeven principes en gebieden, en bollen en ronden en rassen, zonder de bijdrage daaraan van ons diepere inzicht. De leerstel-

lingen van karma en reïncarnatie worden tegenwoordig aanvaard als vanzelfsprekend onder de meer verlichten in de gemeenschap. Om ze te blijven herkauwen, als een universeel geneesmiddel voor alle kwaad, lijkt een oppervlakkige manier om het probleem van het lijden en de zoektocht van de ziel, aan te pakken. De mensen zoeken naar een minder schoolse aanpak van de levensproblemen en een beter begrijpen van de ziel - een benadering die gebaseerd is op observatie, begrijpen, levende ervaring. Dit is deels waar onze voorzitter naar verwijst wanneer zij het heeft over theosofie als 'de levende wijsheid die ontstaat door het observeren en begrijpen van het levensproces'.

Ken uzelf

Dit is de wetenschap van de toekomst en het criterium van spiritualiteit. De mens is waarlijk wat zijn begrip is. Wij weten niets van de ziel, hoewel wij alles kunnen opnoemen dat betrekking heeft op de zeven principes. Wij zijn bang voor de latente krachten binnenin ons, waarvan de kennis en de beheersing niettemin deel uitmaken van onze derde doelstelling. 'Ken uzelf en u zult het heelal kennen' is een oud Grieks gezegde dat wij volkomen genegeerd hebben, maar dat het hart vormt van onze derde doelstelling, de echte basis die er voor kan zorgen dat wij menselijke broederschap echt kunnen leven. Dit volkomen gebrek aan wijsheid te herstellen, beschouw ik als theosofie voor de toekomst. Maar transformatie op het mentale niveau, bijvoorbeeld een andere kijk op het leven, kan geen vitale verandering in ons dagelijks leven bewerkstelligen tenzij het dat transformerende centrum par excellence, ons hart, raakt. Als zo'n regeneratie zich op grotere schaal bij de leden had voorgedaan, zou de geschiedenis van de Theosofische Vereniging er behoorlijk anders uitgezien hebben, en dan zou het publiek ons er niet terecht van hebben kunnen betichten dat wij 'dood' zijn.

Tenslotte is het verdrietig te moeten constateren dat oprechte zoekers naar spirituele waarheid zich van ons afwenden

omdat zij vinden dat wij niet in staat zijn om een positieve training in meditatie aan te bieden. Dit alleen opent de deur naar de assimilatie van de gnosis, theosophia. Dat weten zij best. Wij lijken dat helemaal niet te weten. Het feit dat wij ongeveer 30 jaar achter iedere andere soortgelijke vereniging aanhobbelen, toont ons complete gebrek aan beheersing van bepaalde fundamentele waarheden met betrekking tot de ziel, en de assimilatie ervan. Heel weinigen van ons weten echt iets over meditatie en de meeste oudere leden zijn er bang voor of er fel tegen gekant.

opnieuw gedoopt in haar bron, de Universele Ziel, en zij komt iedere keer een beetje meer verfiind terug, een beetje meer verlicht. Dan brengt zij een paar flitsen mee van dat Uitgelezen Inzicht waarvan de wortels liggen in de diepten van het Zijn. In deze zwijgende overgave van onszelf wordt de persoonlijkheid langzaam getransformeerd tot een kristalheldere spiegel van haar binnenste Licht. Meditatie helpt ons door te breken naar het kosmische niveau binnen in onszelf. Geen voortdurend mentaal herkauwen van wat anderen gezegd of geschreven hebben zal dit ooit voor ons bereiken.

Dit in voortdurend contact staan met de levende bron van de grote waarheden die aan de wereld gegeven zijn dat wij tot nu toe alleen tegengekomen zijn in boeken, maar dat we zouden kunnen ervaren als belevendige zaden voor groei, zaden die in staat zijn ons leven totaal te veranderen, is voor mij Theosofie voor de toekomst. Het gist van de goddelijke wijsheid dat wij in onze eigen diepten ervaren is het levende bewijs van de grote perspectieven die *De Geheime Leer* en andere boeken die geschreven of geïnspireerd zijn in de 19^e, 20^e of welke eeuw dan ook, bieden. Uiteindelijk zal het een echte kern van menselijke broederschap belevendigen, waarin geen gevoel van superioriteit over anderen bestaat, en geen verveling, geen 'doodsheid' onder de leden; en waarin de andere bewegingen in het bredere theosofische circuit erkend worden als bewegingen die een gelijke bijdrage evenaren in de zoektocht naar waarheid en die het waard zijn mee te doen met onze eigen zoektocht.

Theosofie is geen wijsheid die geschreven is in oude boekrollen en opnieuw opgeschreven is voor ons plezier in een bepaald idioom dat al verouderd is, maar een levende, eeuwige wijsheid, gestaald in het vuur van het menselijk hart, in ons hart van Hart. Het is atma vidya.

Uit: *Insight*, november/december 1999
Vertaling: A.M.I.

De bron van spirituele waarheid wordt niet vervat in welk boek dan ook, zij wordt pas duidelijk door de menselijke ziel.

Wij bieden geen training voor het innerlijk werk, die innerlijke queeste en ontdekking die goddelijke wijsheid is en die aanvankelijk grote behoefte heeft aan leiding - niet alleen individueel gedurende 5 minuten meditatie hier of 15 minuten daar, hetgeen futiel is - maar in een groep en onder supervisie. Dit is een praktische methode om een spiritueel doel te bereiken, 'om uzelf te kennen', en een die wij volkomen veronachtzaamd hebben.

Net zoals het zaad niet tot ontwikkeling kan komen tenzij het in de donkere aarde begraven wordt, zoals de rups zichzelf wikkelt in het donker van de cocon die hij zelf geweven heeft om zichzelf in een vlinder te transformeren, zo kunnen alleen in de stilte van het denken en het hart de grote waarheden eigen gemaakt worden en veranderd in onze geheel eigen innerlijke kennis, voorbij alle theorie en geloof.

Het is in de toestand van volkomen absorptie, in het geheime heiligdom van het menselijk hart, dat de processen van assimilatie plaatsvinden die kennis, verworven in het waakbewustzijn, transmuteren tot een innerlijke ervaring van echte kennis. Want in de stilte wordt ons denken

Heeft ethiek nog een plaats in de moderne wereld?

– Danielle Audoin

Hoewel er tegenwoordig een aarzelende neiging schijnt te zijn om terug te keren naar de idee van goed burgerschap, beschouwt de meerderheid van de mensen iedere notie van ethiek en moraal als ouderwets. De aanhangers van verschillende religies beschouwen ethiek en moraal misschien als een verzekering voor het hiernamaals, maar het nut ervan voor de wereld hier en nu wordt over het algemeen betwist.

Danielle Audoin is voorzitter van de Franse afdeling van de Theosofische Vereniging.

Met betrekking tot de problemen waaraan de mensheid het hoofd moet bieden, hebben spirituele leiders door de eeuwen heen onophoudelijk de noodzaak benadrukt voor een fundamentele transformatie in het individu door middel van ethiek. Zij zeiden dat anders geen enkele politieke of sociale hervorming iets anders kan worden dan een mislukking. H.P. Blavatsky herinnert ons eraan dat ‘een staatkundige hervorming te willen bewerkstelligen, aler wij een hervorming in de menselijke natuur tot stand gebracht hebben, gelijk staat aan nieuwe wijn in oude zakken te willen doen’¹. Maar de persoonlijkheden die hoofdzakelijk verantwoordelijk zijn voor wereldse zaken - politici, financiers, zakelijk leiders - zijn door blijven gaan met het zoeken van remedies in nieuwe maatschappijvormen. Wij kunnen alleen maar vaststellen dat geen van deze pogingen erin geslaagd is de conflicten te stoppen die plaatsgevonden hebben in de loop van de geschiedenis van de mensheid en van het lijden.

Deze situatie is blijven bestaan in onze tijd: iedereen beschuldigt de regering, de gemeenschap of het heersende systeem en beweert dat de andere partij de verantwoordelijkheid moet dragen voor ons

geluk, zonder de geringste inspanning of bijdrage van onze kant. De leefomstandigheden zijn beter geworden en de maatschappij is beter beschermd. Maar de oorzaken van conflicten en lijden zijn niet minder geworden. Het lijkt zelfs alsof de situatie erger is geworden.

De problemen van de moderne wereld zijn niet anders van aard dan die in voorgaande eeuwen. Oorlog, geweld, barbaarij, corruptie, uitbuiting van de zwakkeren, de kloof tussen rijk en arm - deze dingen hebben altijd bestaan. Misschien ligt het verschil in het feit dat tegenwoordig de conflictsituatie breder en algemener dan ooit lijkt te zijn geworden. Niemand is veilig voor enige plaag en ons wordt geen respijt gegund.

Toenemende zelfzucht

Dit alles zou hebben kunnen leiden tot een ontwaken van het bewustzijn. In tegendeel, de meerderheid van de mensen trekt zich terug in toenemende zelfzucht, waarbij men tracht het maximum profijt te halen uit de zogenaamde voordelen van het modernisme en zich weinig zorgen maakt over het welzijn van de maatschappij als geheel. Wat mensen dichter bij elkaar zou hebben kunnen brengen, zoals technologische vooruitgang, democratie, toegang tot kennis, enz., heeft alleen maar de oorzaken van conflict en lijden verergerd. Wij kunnen gemakkelijk zien dat de afscheidende tendensen in de menselijke natuur aan het eind van het millennium in de beschaving een vruchtbare bodem vinden om zich te ontwikkelen en te verspreiden. Hierbij wordt het zoeken naar persoonlijke winst en het najagen van plezier gemakkelijker gemaakt door de verbeterde levensomstandigheden. Wij kunnen deze trend overal op aarde zien. Geen land, of het rijk is of onderontwikkeld, geen deel van de maatschappij blijft hiervan verschoond. Dit is misschien het specifieke kenmerk van de moderne wereld. Maar fundamenteel is de aard van de problemen van de mensheid en de oorzaak van alle conflicten en lijden onveranderd gebleven. Het ligt in de mens zelf en niet in zijn leefomstandigheden, in

zijn reactie op situaties en niet in de situaties zelf. Leefomstandigheden zijn veranderd, maar de problemen zijn hetzelfde gebleven. Als gevolg daarvan moet de enige geldige en blijvende oplossing niet gezocht worden in veranderingen in de maatschappij maar in transformatie van het zelf.

De Eeuwige Wijsheid leert dat de kwalen die de maatschappij teisteren hun oorsprong vinden in het hart van ieder van hen die deel uitmaken van die maatschappij, in de 'menselijke aard die verachtelijk geworden is door zelfzucht', zoals de Meester K.H. schreef in een brief aan de heer Sinnett². De wortels van geweld, corruptie, onverantwoordelijkheid en dergelijke, liggen in ieder van ons. Die neigingen, die zich op ieder niveau kunnen uiten, grof of subtiel, en soms zelf onbewust, voeden het grote reservoir dat leidt tot oorlogen, rassenconflicten, misdadigersbenden en allerlei vormen van uitbuiting.

Veel mensen zijn al allergisch voor het woord 'ethiek', ofschoon zij zich hiervan misschien maar vaag bewust zijn. Dit is wellicht te wijten aan de angst voor het verlies van wat zij zien als hun persoonlijke vrijheid: iedereen wil in staat zijn te doen wat hem of haar genoeg verschaft, zonder de minste beperking. Of misschien is het te wijten aan de weigering om de moeite te doen die in verband gebracht wordt met de notie van ethiek: de menselijke natuur is tamasisch, dat wil zeggen, het verzet zich tegen inspanning. Maar bovenal komt het misschien omdat er onduidelijkheid bestaat tussen ethiek, die hoog aangeschreven staat in de Aloude Wijsheid, en de sociale of religieuze moraal, die gezien wordt als dwang en niet overtuigend gerechtvaardigd wordt.

Sociale en religieuze moraal

De sociale moraal moet de uiterlijke orde bewaken, door gehoorzaamheid aan wetten die verschillen al naar gelang het tijdsgewricht en het land dat ze handhaaft. Religieuze moraal is gebaseerd op onderwerping aan een God die buiten onszelf

staat, en veel meer gericht is op redding in het hiernamaals dan op geluk in dit leven. In beide gevallen zijn er veel elementen die willekeurig en zelfs onheilspellend lijken.

Veel mensen zijn al allergisch voor het woord 'ethiek', ofschoon zij zich hiervan misschien maar vaag bewust zijn.

De ethiek die gerelateerd is aan de Eeuwige Leringen heeft niets te maken met externe overwegingen. Zij is onafhankelijk van tijd en ruimte, voorbij modeverschijnselen en beschavingen. Zij is afgeleid van de fundamenten van de Aloude Wijsheid en de essentiële natuur van de mens. Volgens de theosofische leringen is het leven Eén en het hele gemanifesteerde universum is de gedifferentieerde expressie van dat Ene Leven en niet de nevenschikking van een menigte afgescheiden leventjes. HPB zegt ons: 'De grondslag van de gehele natuur, zowel objectief als subjectief, en al het andere in het heelal, zichtbaar zowel als onzichtbaar, is, was en zal altijd een absolute essentie zijn, waarvan alles uitgaat en waartoe alles terugkeert'³.

Zo heeft de mens geen afgescheiden bestaan. Het gevoel van afgescheidenheid is de oer-illusie die de oorsprong is van al het verkeerde gedrag van de mens. De remedie ligt in het besef van de eenheid van alle leven. HPB vertelt ons dat de idee van de gemeenschappelijke oorsprong van de mensheid, niet alleen op het fysieke vlak, maar vooral op de niveaus van de ziel en de geest, als ze 'eenmaal diep in ons hart heeft wortelgeschoten, ons op de weg van ware barmhartigheid en broederlijke welwillendheid een heel eind vooruit zal brengen'⁴.

Bewust van het Ene Leven

Alle bestudeerders van theosofie hechten aan de idee van het Ene Leven, maar hoevelen van hen zijn zich er echt van bewust? Soms is er een ware kloof tussen de intellectuele aanvaarding van een fundamenteel principe en de assimilatie ervan in het gewone leven van de bestudeerder. Dat principe van Eenheid lijkt misschien ver verwijderd van onze dagelijkse beslommeringen. Dus moeten we dat andere principe dat ervan afgeleid is eraan toevoegen: onderlinge afhankelijkheid. De gebleken veelvoudigheid van de manifeste wereld is in werkelijkheid een groot netwerk van onderlinge afhankelijkheid, bestemd om in volmaakte harmonie te functioneren. De illusie van afgescheidenheid die ontspringt in het menselijk denken en de gril van onafhankelijkheid brengen het hele netwerk pijnlijk uit zijn evenwicht. Door de Wet van Karma - weer een hoogst belangrijk principe van de theosofische leringen - moet ieder verstoord evenwicht gecompenseerd worden door het herstel van evenwicht, dat ook pijnlijk kan zijn. Zo ontstaan alle problemen en worden zij bestendig, hetgeen niet alleen de mensheid raakt, maar het gehele universum.

Ethiek is een manier om het evenwicht in de natuur te herstellen door het fundamentele principe van de theosofische leringen in praktijk te brengen: universele eenheid en causaliteit, menselijke solidariteit, de wet van karma en reïncarnatie, die, volgens HPB, 'de vier schakels (zijn) die de gouden keten vormen, die de mensheid tot een huisgezin, een universele Broederschap behoort te verbinden'⁵.

Te merken of te voelen dat het Leven Eén is, betekent het besef dat er geen volstrekt individuele actie mogelijk is, maar een grote gecombineerde beweging. Er is onmiddellijke actie en reactie tussen het individu en het hele gemanifesteerde heelal. Het is misschien moeilijk om toe te geven dat ieder menselijk wezen bijdraagt tot het welzijn of het ongeluk van de hele maatschappij, om niet te zeggen het heelal.

Hoe zou de houding van een enkel individu, een druppel in de oceaan, enige verandering teweeg kunnen brengen in de situatie van de miljarden mannen en vrouwen die onze planeet bewonen? Bovendien schijnt het, dat het geloof in zo'n idee kan leiden tot een ondraaglijk zware verantwoordelijkheid. Dan zouden wij in de verleiding kunnen komen de dageraad van een nieuw tijdperk af te wachten en ons te verlaten op de evolutie om de duistere tijden die wij nu doormaken, af te sluiten.

Als wij dat doen, vergeten wij dat het de bestemming is van de mens om een actieve rol te spelen in het evolutieproces. Terwijl de lagere rijken met de stroom meedrijven, daar zij noch in staat zijn zich ertegen te verzetten, noch ertoe bij te dragen, is de mens verantwoordelijk voor zijn lot omdat hij is toegerust met zelfbewustzijn. In zijn huidige toestand, waarin hij onbekend is met zijn ware aard en plaats in het heelal, tracht hij zijn ingebeelde zelfstandigheid te bevestigen en te beschermen, dat wil zeggen, hij verloochent zijn solidariteit met het geheel waarvan hij een deel vormt en aldus veroorzaakt hij zijn eigen ongeluk en dat van de maatschappij, daar hij een factor van disharmonie is. Zoals gezegd, de mensheid is geen nevenschikking van onafhankelijke levens van individuen. Zij is een groot lichaam waarvan alle cellen onderling verbonden zijn. Om HPB weer eens aan te halen: 'Dat krachtens de essentiële eenheid van de mensheid - of wij deze essentie, die oneindig, ongeschapen en eeuwig is, God of natuur noemen - er niets is wat een volk of enkeling kan treffen, zonder dat al de anderen er mede de invloed van ondervinden. Dit is even zeker en vanzelfsprekend, als dat een steen, die in een vijver geworpen wordt, allengs alle waterdruppels daarin in beweging zal brengen⁶.

Algemeen welzijn

Dit verspreidt zich ook in een positieve zin. Dus als een individu ophoudt alleen op zichzelf gericht te zijn en zich verantwoordelijk begint te voelen voor het algemeen welzijn, treedt er een verandering op voor

de hele mensheid, ook al is die nauwelijks waarneembaar. Wanneer een wijze in volkomen harmonie met alles leeft, bereikt hij opnieuw de harmonie en vrede die de andere natuurrijken onbewust ervaren. Dan verspreiden zich golven van harmonie over de hele aarde.

Wij herhalen dat ethiek de manier is om harmonie in onszelf en met de gemanifesteerde wereld als geheel teweeg te brengen. Het is geen morele code die van buitenaf wordt opgelegd, een stel regels die bepalen wat te doen of te laten om een politieke autoriteit te gehoorzamen of een oordelende God. Harmonie wordt niet teweeggebracht door externe druk. Dit betekent niet dat er geen inspanning vereist is, maar het is geen geforceerde inspanning die een innerlijk conflict veroorzaakt en daardoor een extra oorzaak is van disharmonie. Het is een poging tot begrijpen, tot observeren, tot innerlijk ontwaken, welke leidt tot zelfvergetelheid.

**Te merken of te voelen dat het
Leven Eén is, betekent het besef
dat er geen volstrekt individuele
actie mogelijk is, maar een grote
gecombineerde beweging.**

Sociale of religieuze moraal leidt meestal tot toegenomen zelfbewustheid. Zij die dit aanhangen, lopen het gevaar een gevoel van superioriteit en trots te ontwikkelen, een gevoel dat afgescheidenheid sterk in de hand werkt. Maar degenen die dit niet aanhangen, hebben min of meer bewust schuldgevoelens, wat ook een vorm van zelfbewustheid is. Spirituele ethiek laat beide links liggen door een middenweg te suggereren: niet ascetisme, maar matigheid; geen deugden maar een intrinsieke deugd alleen, die zelfvergetelheid heet. Al het advies dat ons gegeven wordt, wijst daarop.

Het draagt bij tot het progressieve verzwakken van het gevoel van afgeschei-

denheid door langzamerhand de beschermende muren die wij om onszelf gebouwd hebben, zonder te beseffen dat zij al ons ongeluk veroorzaken, af te breken. Als wij ons hiervan bewust worden, voelen wij de noodzaak een andere levensstijl te gaan voeren. Nogmaals, ethisch gedrag kan niet van buitenaf opgelegd worden. Het is de respons op een innerlijke behoefte. Het leidt tot een houding die meer en meer geïnspireerd is door het ware Zelf en niet gedictieerd door de persoonlijkheid.

Geluk van de mens

Theosofische leringen gaan bovenal over het geluk van de mens, over het welzijn van de mensheid. Die ideeën en principes zijn gewoon de fundamente die onmisbaar zijn voor dat geluk. En ethiek is gewoon de praktische uitdrukking van die fundamente, een uitdrukking zonder welke geen geluk mogelijk is voor de mensheid. De eenheid van het leven, onderlinge afhankelijkheid en wederzijdse verantwoordelijkheid zijn de basis van ethiek. Respect voor anderen, harmonieuze relaties en altruïsme geven uitdrukking aan die principes in het dagelijks leven, dat bestaat uit relaties. Ethiek heeft niets te maken met enig heroïsch vertoon maar met een eenvoudige levenswijze die rechtschapen is, uitgebalanceerd en harmonieus tot in het laatste detail. Dit zal een eind maken aan de rusteloosheid van de persoonlijkheid, die de manifestatie van de spirituele eigenschappen van het Zelf belemmert.

In deze wereld is de mens de enige schepper van disharmonie en hij zou de enige moeten zijn om dit te herstellen. Fataliteit (of voorbeschiktheid) bestaat niet. In tegendeel, in ethiek moeten wij juist hoop zien, daar het iedereen toestaat een positieve bijdrage te leveren aan het regenereren van de mensheid. Iedereen, ieder op zijn eigen plaats, op zijn eigen niveau, kan zijn steentje bijdragen. Het is niet nodig de wereld te verzaken, ofschoon perioden van terugtrekking of stilte nuttig kunnen zijn en soms noodzakelijk.

Derhalve ligt ethiek binnen ieders bereik en geen enkele bestudeerder van de theosofie kan het vermijden, daar hij begrijpt dat het meer dan ooit tevoren een plaats heeft in de moderne wereld.

Theosofische leringen vormen een levenswijze. Het Leven is Eén. Geen enkel geluk of ongeluk is strikt persoonlijk. De versmelting van het persoonlijke in het universele, die zelfvergetelheid is, is de weg tot het welzijn van de mensheid.

Noten

1. *De sleutel tot de theosofie*, p. 243; (*Key to Theosophy*, p.231)
2. *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*, 3rd edn., p.57
3. *De sleutel tot de theosofie*, p. 45; (*Key* p. 43)
4. *Id.*, p.45; (*Key* p. 43)
5. *Id.*, p.246; (*Key* p. 234)
6. *Id.*, p.43; (*Key* p. 41).

Uit: *The Theosophist*,
oktober 1999
Vertaling: A.M.I.

De wenteling van het wiel in het Westen

– Prof. Brian R. Sinclair

De beroemde architect Le Corbusier deed, filosoferend over onze hogere aspiraties als ontwerpers, eens de uitspraak dat het de functie is van een gebouw om ons droog te houden, maar dat het doel van de architect is ons te ontroeren. Nergens zijn zulke nobele bedoelingen duidelijker dan in religieuze bouwwerken en hun inherente gewijde ruimtes.

Prof. Brian R. Sinclair is werkzaam aan de faculteit voor bouwkunde van de Universiteit van Manitoba in Canada.

Sinds mensen deze aarde begonnen te bevolken, is er altijd grote betekenis gehecht aan de gebieden buiten ons bereik. In een poging om verschijnselen een naam te geven die ons begrip te boven gaan en waarover we geen rechtstreekse controle hebben, van ziekten en natuurrampen tot oogstopbrengsten, heeft de mensheid verklaringen gezocht buiten zichzelf. Door het geloof in een eerbetoon aan de goden, verwierven de mensen een gevoel van vrede en geruststelling en bouwden daardoor innerlijke kracht op. Dit gaf de eenvoudige stervelingen een plaats als een miniem onderdeelje van een complex en mystiek universum, van een diep mysterie en een intense onderlinge verbondenheid.

Door de ontwikkeling van het wetenschappelijk denken met zijn nadruk op het verstand kreeg de mens een heel andere plaats in de kosmos. Naarmate het geloof in de wetenschap toenam, brak de maatschappij steeds meer met de tradities en met het verleden. De bekende religieuze geschiedschrijver Mircea Eliade schrijft over de ontheiliging van de hedendaagse wereld en merkt daarbij op dat ‘de moderne niet-religieuze mens het transcendente verwerpt, de betrekkelijkheid van

de werkelijkheid accepteert en er zelfs toe kan komen te twijfelen aan de zin van het bestaan.'

De laatste jaren echter is de seculiere wetenschappelijke wereld vanuit diverse richtingen onder schot genomen. Met de ontwikkeling van de quantum-fysica en de chaos-theorie zien we zelfs in de meest orthodoxe wetenschappen weer een vorm van denken ontstaan waarin vaststaande noties van feiten en waarheid opnieuw onder de loep worden genomen. De belangstelling in het Westen voor wereldwijde wijsheidstradities zoals het Hindoeïsme en het Boeddhisme laat zien dat er opnieuw een innerlijk zoeken naar betekenis ontwaakt. Als resultaat daarvan slaan Noord-Amerikanen nieuwe paden in bij het ontdekken en waarnemen. Architecten en designers proberen, als antwoord op bewegingen binnen de cultuur in ruimere zin, een rijke setting te scheppen voor dat zoeken. Sacrale architectuur, als een gebouwde weerspiegeling van deze geloofssystemen, vormt een tastbare stoffelijke ondersteuning voor de reiziger op het pad.

Symbool en mythe

Van alle symbolische systemen die een inspiratie vormden voor het bouwkundig ontwerpen zijn er weinig zo machtig geweest als de religie. Religieuze devotie verschaft de energie en vastberadenheid die maakt dat sacrale architectuur het profane overstijgt, verheven wordt boven het alledaagse en een unieke rol krijgt toebedeeld in onze culturen. De Amerikaanse antropoloog Clifford Geertz merkte op: 'Een religie is een symbolensysteem dat erop gericht is machtige alledoorgrijpende en langdurige stemmingen en motivaties in mensen op te roepen door algemene voorstellingen over het bestaan te formuleren en deze voorstellingen zo'n aura van feitelijkheden te geven dat die stemmingen en motivaties uniek realistisch lijken.' Zulke motivaties brachten architecten ertoe de grenzen voor het bouwen als eerbetoon aan het goddelijke steeds verder te verleggen. De macht van de architectuur

wordt uitgedrukt in de beheersing van een aantal complexe en met elkaar samenhangende parameters voor het ontwerpen - een geslaagde sacrale ruimte is niet slechts een kwestie van schaal of detaillering, maar veeleer van het integreren en tot een eenheid maken van een kakofonie van delen. Of het nu de omhoog rijzende gotische kathedraal is met zijn glas-in-lood ramen, gewelfde plafonds en luchtbogen, of de uiterst eenvoudige Zen-tuin met zijn nadruk op diepe innerlijke beschouwing, sacrale architectuur is tegelijkertijd nederig-makend en kracht-schenkend; zij maakt het ons mensen gemakkelijker te bedenken wie we zijn en waarom we zijn. Sacrale architectuur probeert een beeld te geven van de kosmos en overbrugt de moeilijke kloof tussen het alledaagse en het goddelijke.

De religieuze architectuur kan worden gezien als een concretisering van de mythische reis van de held die we overal ter wereld in de wijsheidstradities terugvinden.

De beweging van het profane naar het spirituele heeft een algemene metafoor verschaft voor het ontwerpen van religieuze gebouwen overal op de wereld. Professor Thomas Barry schrijft dat 'sacrale architectuur vaak het verhaal vertelt van symbolische onderwerpen en ruimten. In het bijzonder symboliseert bepaalde architectuur de spirituele reis.' Dit soort mythologie maakt nog steeds in zeer grote mate deel uit van ons huidige bestaan. Onze steden, landschappen, gebouwen, ruimtes en voorwerpen zijn gewoonlijk doorspekt met mythen en symbolen. Door middel van een groot scala aan maten vertegenwoordigen onze ontwerpen en bouwsels, bewust of onbewust, ons begrip van de kosmos, waarbij we ons begrip van het universum condenseren in gebouwde vorm en ruimte.

Het Tibetaans Boeddhisme

Hoewel de Noord-Amerikanen al in de vorige eeuw bekend waren met het Boeddhisme (Thoreau en Emerson voelden zich tot de leringen ervan aangetrokken), begint er de laatste jaren een diepere

en bredere belangstelling te komen. Na de opstand in Lhasa in 1959 als reactie op de Chinese bezetting van Tibet, zorgde de wereldwijde verspreiding van lama's ervoor dat deze specifieke vorm van het Boeddhisme wijd en zijd zichtbaar werd.

De wortels van het Boeddhisme gaan meer dan 2500 jaar terug: het begon met een persoonlijke zoektocht van prins Siddharta Gautama om tot een diep begripen te komen van het mens-zijn. De traditie zegt dat aan het einde van deze lange en moeilijke reis, gedurende welke hij geconfronteerd werd met armoede, ziekte, ouderdom en dood, Siddharta transcendeerde als de Boeddha of de Verlichte. Via het Boeddhisme begeeft men zich op een innerlijke reis, vergemakkelijkt door meditatie en visualisatie, die door het materiële zijn heen breekt en een diep bewustzijn van de werkelijkheid probeert te verwerven. De werkelijkheid wordt hierbij heel anders verstaan dan wat de moderne wetenschap als haar visie naar voren brengt. Zij wordt gekenschetst in haar leeg zijn, vrij van gehechtheden en losgemaakt van elke begoocheling.

Het Boeddhisme zoekt ten diepste een verlossing van *Samsara* oftewel van het wiel van cyclisch bestaan dat ons gevangen houdt in ons aardse lijden. Het zoeken naar verlossing is niet een egoïstisch zoeken, maar wordt nagestreefd voor het welzijn van alle voelende wezens. Werkend naar dit algemeen goed is de *bodhisattva* (een Sanskriet woord voor "hij wiens wezen of essentie verlicht is"), zoals Joseph Campbell schreef 'een personage dat op het punt staat Boeddha-schap te verwerven: een soort redder van de wereld die in het bijzonder het universele principe van mededogen vertegenwoordigt.'

Het Tibetaans Boeddhisme ontwikkelde zijn unieke karakter doordat de Indiase vorm werd geconfronteerd met shamanistische praktijken en door de extreme natuurlijke omstandigheden van het Tibetaanse hoogland. Het Vajrayana Boeddhisme ontwikkelde zich in overeenstemming met de inheemse traditie van de *Bon* (een animistische volksreligie) en

kwam daaruit te voorschijn als een uiterst gevarieerd en complex geloofssysteem, compleet met woedende godheden, de magische en mystieke elementen van tantristische praktijken en het luidruchtig toepassen van uitgebreide beeldvormen en levendige kleuren. Veel Oosterse religies, en met name het Vajrayana Boeddhisme (de Noordelijke wijze van overbrengen van het dharma), hebben complexe en uitgebreide symboolsystemen ontwikkeld die ook tot de ruimten voor de eredienst zijn doorgedrongen, waaronder zich zowel gemeenschappelijke (de openbare tempel) als individuele (persoonlijk heiligdom) plaatsen bevinden. Centraal in het Tibetaans Boeddhisme staat de sacrale geometrie van de *mandala*. Een *mandala* is een cirkel die symbolisch getekend is om het heilige te wijden en te beschermen; zijn begrenzing scheidt het sacrale en het profane. Denise Patry Leidy schrijft: "*Mandala's* worden vaak beschreven als kosmische plattegronden zowel in uiterlijke zin, als diagrammen van de kosmos, als in innerlijke zin, als gidsen voor de psycho-fysieke oefeningen van een aanhanger." Zij vertegenwoordigen een manifestatie van het goddelijke en hebben daarom grote betekenis en waarde. De *mandala* dient als een herinnering aan onze innerlijke vermogens en geeft ons symbolisch een plattegrond of pad om ons naar verlichting te begeleiden.

Boeddhistische bouwvormen en voorwerpen berusten meestal op de geometrie van de *mandala*. De *stupa* of *chorten* is misschien wel de meest zichtbare manifestatie van deze heilige cirkel. Een *stupa* is een kegelvormig monument waarin Boeddha wordt vereerd, meestal rechtstreeks doordat er heilige relieken en botfragmenten in zijn begraven. Hoewel de bouwkundige vorm ervan per periode en per cultuur enorm varieert, blijft de basisvorm in grote mate hetzelfde vanwege zijn veeleisende geometrie in relatie tot de *mandala*. Het is in wezen de *mandala* in driedimensionale vorm, met ingangspunten op de omtrek en met de berg Meru (de *axis mundi*, waar hemel en aarde elkaar

raken), het centrum van het Boeddhistisch universum, oprijzend in het midden. Deze architectuur geeft, eenvoudig geschetst, zowel in zijn ongebroken materiële vormgeving als in zijn gerichtheid op devotie, uitdrukking aan de traditionele Boeddhistische cosmologie en zijn pad naar bevrijding.

Een mandala is een cirkel die symbolisch getekend is om het heilige te wijden en te beschermen; zijn begrenzing scheidt het sacrale en het profane...

Boeddhistische bouwvormen en voorwerpen berusten meestal op de geometrie van de mandala.

Stupa's zijn gewoonlijk stevige halfronde steenheuvels, hoewel er varianten zijn waarbij je binnenin aan de zijkanten functionele 'kapellen' vindt met schilderingen en beelden. Bovenop deze halfronde koepelvorm vind je vaak een complexe *harmika* (een kubusvormig stuk bovenop de koepel) waarin ringen zijn opgenomen die de vele Boeddhistische hemels voorstellen. Bij veel *stupa's* in Nepal en Tibet zijn doordringende ogen geschilderd op de *harmika* als symbool van de voornaamste Boeddha alles te zien. Langs zijn verticale as rijst de *stupa* op door de vijf elementen van aarde, water, vuur, lucht en ether. De *stupa*-vorm brengt het verhaal over van het pad naar bevrijding. John Powers schrijft, in zijn analyse van de bouwkundige vorm: "De basis is gericht naar de vier hoofdrichtingen en daarop zie je een koepel welke het element aarde voorstelt en het systeem van de universele schepping. Het staat als symbool voor onze wereld, waarin wezens geboren worden en sterven in een eindeloze reeks wedergeboorten onder de koepel van de hemel, totdat zij het pad naar bevrijding doorgronden. Dit pad wordt aangegeven door een serie ringen bovenop de koepel, vaak 10 in getal, die de

10 *bodhisattva*-niveaus voorstellen en het element vuur. Bovenop die *stupa's* bevindt zich vaak een parasol, symbool van de verlichting van de Boeddha's die de aardse wereld ontstegen zijn maar er toch mee in contact blijven door hun handelen in mededogen."

Veel geleerden hebben geschreven over de analogie die er bestaat tussen de as van de *stupa* met de *chakra's* of brandpunten van energie, van het tantrische model van het menselijk lichaam. De oorsprong en de reden voor het met de klok mee rond de *stupa's* lopen is niet duidelijk, maar deze devotievolle gewoonte lijkt overal in de Boeddhistische praktijk voor te komen. Thomas Barrie schrijft dat het pad rondom de *stupa's* "eenheid suggereert, omdat het pad en de plek elkaar tegelijkertijd scheppen." Het monument en de beweging maken samen eenheid; zij worden één.

Een ander bouwkundige vorm die centraal staat in het Tibetaans Boeddhisme is de *Gonpa* of meditatie-hal. Deze vorm van Boeddhisme hecht groot belang aan innerlijke overpeinzing, tantrische rituelen en voorstellingen van de godheid als hulpmiddelen tot ontdekking en bewustwording. De *gonpa* biedt de setting voor deze complexe en veeleisende activiteiten; een ruimte om iets in te brengen, om je te isoleren, je te concentreren, je los te maken en te transcenderen. Het zingen van uitgebreide gebeden en mantra's draagt bij aan het zoeken, waarbij de architectuur dient om de keelklanken te moduleren en te versterken. De *gonpa* vormt ook een *imago mundi* en zij maakt de wereld weer heilig, aangezien zij hem tegelijkertijd vertegenwoordigt en bevat. Eliade oppert dat "het ervaren van gewijde ruimte het 'stichten van de wereld' mogelijk maakt: waar het heilige zichzelf manifesteert in ruimte ontsluit het ware zich, de wereld komt tot bestaan." Waar het Boeddhisme onderscheiden wordt van veel religies, omdat het 'godloos' is, hebben de heilige ruimten ervan veel gemeen met die van zijn godvrezende tegenhangers. Vorm en ruimte worden voelbaar gemaakt door bewuste aandacht voor de materiële vorm,

het gebruik van licht, de hiërarchie en opeenvolging van de ruimten, de belijning van de details, het gebruik van beeldhouwkunst en decoratieve kunst en de rijke symboliek. Zoals het Boeddhisme accepteert dat er vele niveaus van begrijpen zijn bij de beoefenaars, zo is de Boeddhistische architectuur, door zijn vorm, ornamentatie en beschildering, bedoeld om een hele reeks voorkeuren en opvattingen weer te geven.

Dharma gaat westwaarts

Men heeft wel gezegd dat het nog steeds levend zijn van het Boeddhisme in grote mate te danken is aan het feit dat het zich steeds weer weet aan te passen aan nieuwe situaties en culturen. Historisch gezien was dit al zo toen het zich vanuit India naar Nepal en Tibet uitbreidde en daarna oostwaarts naar Thailand, China en Japan. Voortdurende transformatie is misschien met name van cruciaal belang nu deze Oosterse oude denktrant botst op de radicaal materialistische cultuur van Noord-Amerika met haar hoge tempo en haar zichtbare problemen.

Het was deze confrontatie van een wereldwijde wijsheidstraditie met de hedendaagse Westerse cultuur die de belangrijkste uitdaging vormde voor de 'World Atelier Global Design Studio' in de faculteit voor bouwkunde van de universiteit van Manitoba (zie ook de "*Canadian Architect*" van mei 1998). Deze studio voor doctoraal-studenten werd gebruikt als medium om de complexe aspecten van het symboolgebruik en zijn betekenissen en de sacrale aspecten binnen de architectuur te onderzoeken.

De wijze waarop studenten met de materiële wereld omgingen verschoof al snel van een pragmatische naar een symbolische benadering, waarbij voorwerpen zowel bewust als onbewust omgevormd werden tot meer betekenisvolle uitbeeldingen van het Dharma. Een paradox van de Boeddhistische architectuur is zijn noodzakelijk stoffelijke en blijvende vorm binnen een geloofssysteem dat het doorbreken van het materiële voorop stelt en

de vergankelijkheid huldigt, welke het best wordt geïllustreerd door de tijdelijke aard van Tibetaanse beeldhouwwerken van boter en door de ingewikkelde *mandala's* van zand.

Een veel voorkomend thema was de ontwikkeling en de verandering van Boeddhistische bouwkundige elementen, toen de leringen botsten met de plaats en de context van het project in de Canadese prairies. Plaatsen voor aanbidding reageren op unieke wijze op nieuwe technologieën, een ander klimaat, een extreem landschap en natuurlijk een grotere ethnische verscheidenheid onder de beoefenaars. Deze Westerse herinterpretatie was minder radicaal in de meditatie-hal in vergelijking met de *stupa*, misschien doordat de *stupa* al een monumentale vorm had en er een abstract gebruik van werd gemaakt voor het er aan de buitenkant omheen wandelen. Er ontstond een rijke verscheidenheid in al de *stupa*-ontwerpen - sommige hadden een vaste vorm, andere waren lege ruimtes in een los frame en weer andere begrensde ruimtes. Ondanks die verscheidenheid respecteerden ze allemaal de betekenis, het symbolische karakter en de rituelen die horen bij de Boeddhistische geloofsbeleving. Zo ging ook de materiële vorm uit van de traditionele vaste en aarden *chortens* uit Tibet; de *stupa's* gebruikten een interessant gamma aan materialen, bouwkundige systemen en bouwmethoden, van zwaar timmerhout tot bewerkt koper toe. Belichting werd ook gebruikt om dramatisch vorm te geven aan de ontmoeting van de gebruiker met het religieuze monument. Gebedswielen bedrukt met de mantra *om mani padme hum* ('heil aan het juweel in de lotus') werden vaak verwerkt in de gewijde bouwvorm, waarbij elke draai van het wiel gebeden uitzendt over de omgeving voor het welzijn van anderen.

Een ander aspect dat alle studenten belangrijk vonden voor het ontwerp was het pad, in het bijzonder in de interpretatie van de reis van de held. De choreografie van beweging, de lay-out van de route, de patronen, materialen en elementen dragen

allemaal bij aan het pad dat de vooruitgang symboliseert van het profane naar het heilige, en de beweging in de richting van verlichting en de vrijheid van samsara. Zoals de meditatie-hal ontworpen is om het denken te richten, zo is het pad ontworpen om te informeren en te inspireren, door het aandikken of afzwakken van de ervaringen van de pelgrims op het pad om bewustzijn te bereiken door het doorbreken van waanvoorstellingen. De studenten probeerden de grenzen tussen het natuurlijke en het door mensen gemaakte te vervagen, omdat zij tijdelijkheid en onderlinge verbondenheid als de centrale principes van het Boeddhisme zagen. Veel van de design-ontwerpen van het pad hadden een fysiek begin en einde, hoewel dat wat op gespannen voet staat met de Boeddhistische ideeën over de tijd als niet-lineair en cyclisch en over het universum als zijnde zonder begin en einde en met eindeloze cycli van schepping en verwoesting.

Meditaties over het Moderne Milieu

Gewijde architectuur neemt een speciale positie in de wereld in - een positie waarin een broos evenwicht wordt bewaard tussen de innerlijke en uiterlijke gebieden, tussen het bewuste en het onbewuste, tussen mensen en goden, tussen lichaam en geest, tussen het blijvende en het tijdelijke. Gewijde architectuur heeft ten doel om onze geloofsovertuigingen en onze aspiraties te concretiseren, om helderheid te brengen in abstracte en ongrijpbare begrippen die de meeste religies hanteren. Om met Le Corbusier te spreken: "het zingeven aan het bouwen probeert emoties op te roepen, de ervaring te transcenderen, en de gebruikers te bewegen." De 'World

Atelier Studio' probeerde studenten de gelegenheid te verschaffen om te pogen grip te krijgen op het sacrale, door het onderzoeken van vorm, ruimte en symbolen.

De Boeddhistische architectuur vertegenwoordigt, door gebruikmaking van precieze geometrie en door haar rijke symbolentaal, in een microkosmische vorm de aantoonbaar grenzeloze macrokosmos van het universum. Dat zij zich weet aan te passen aan nieuwe situaties en culturen wordt duidelijk gemaakt in de eigentijdse interpretaties van de studenten van oude thema's van eenheid en onderlinge verbondenheid. Paradoxaal genoeg vertonen deze projecten, in hun specifieke verwijzing naar het Tibetaans Boeddhisme, ook elementen die overeenkomen met die welke je aantreft in de heilige ruimten van vele religieuze tradities. Joseph Campbell merkt op: "Er is een ding waar we achter zullen komen, nl. dat, naarmate de nieuwe symbolen zichtbaar worden, ze niet identiek zullen zijn in de verschillende delen van onze aardbol; de omstandigheden van het leven ter plaatse, rolpatronen en tradities moeten allemaal samengebracht worden in de daadwerkelijke vormen. Daarom is het noodzakelijk dat de mensen begrijpen, en in staat zijn om te zien, dat door middel van verscheidene symbolen dezelfde verlossing wordt onthuld." We lezen in de Veda's 'De Waarheid is één, maar de wijzen noemen haar bij verschillende namen.' Een enkel lied wordt gemoduleerd door alle kleuringen die het koor der mensen daarin aanbrengt.

Vertaling: L.G.

De zeven dhyani's in de gupta vidya

– H.P. Blavatsky

In dit artikel worden vragen beantwoord met betrekking tot de zeven dhyani's.

Vraag: Wat is het echte verschil tussen de Dhyani-Boeddha's in de orthodoxe en in de esoterische opvatting?

Filosofisch is er een groot verschil. Als hogere deva's worden zij door de boeddhisten Boddhisatva's genoemd. Exoterisch zijn er vijf in getal, terwijl er in de esoterische scholen zeven zijn, en niet enkelvoudige entiteiten maar *hiërarchieën*. Er staat in *De Geheime Leer* dat er vijf Boeddha's gekomen zijn en dat er nog twee moeten komen in de zesde en zevende rassen. Exoterisch is hun voorzitter Vajrasattva, de 'Opperste Intelligentie' of 'Opperste Boeddha', maar nog transcenderend is Vajradhara, die evenals Parabrahm, Brahma of Mahat transcendeert. Zo zijn de exoterische en occulte betekenissen van de Dhyani-Boeddha's volkomen verschillend. Exoterisch is ieder een drie-eenheid, drie in een. Alle drie manifesteren zich tegelijkertijd in drie werelden - als een menselijke Boeddha op aarde, een Dhyani-Boeddha in de wereld van de astrale vormen, en een arupa, of vormeloze, Boeddha in het hoogste rijk van Nirvana. Aldus wordt voor een menselijke Boeddha, een incarnatie van een van deze Dhyani's, het verblijf op aarde beperkt van zeven tot zeventuizend jaar in

verscheidene lichamen, aangezien zij als mensen onderworpen zijn aan normale omstandigheden, ongelukken en dood. Anderzijds betekent dit in de esoterische filosofie dat slechts vijf van de 'zeven Dhyani-Boeddha's' - of liever, de zeven hiërarchieën van deze Dhyani's, die, in de boeddhistische mystiek, identiek zijn aan de hogere incarnerende Intelligenties, of de Kumaras van de hindoes - tot nu toe op aarde verschenen zijn in een regelmatige opeenvolging van incarnaties. De laatste twee moeten nog komen tijdens de zesde en zevende wortelrassen. Alweer, dit is half-allegorisch, zo niet helemaal. Want de zesde en zevende hiërarchieën zijn al geïncarneerd op deze aarde, samen met de rest. Maar aangezien zij het zogenaamde 'Boeddha-schap' bereikt hebben, vrijwel vanaf het begin van het vierde wortelras, zegt men dat zij sindsdien verblijven in bewuste gelukzaligheid en vrijheid tot het begin van de zevende Ronde. Dan zullen zij de mensheid leiden als een nieuw Boeddha-ras. Deze Dhyani's zijn alleen verbonden met de mensheid en strikt genomen, alleen met de hoogste 'beginse-len' van de mensen.

Vraag: Gaan de Dhyani-Boeddha's en de planeetgeesten die de leiding hebben over de werelden in pralaya, wanneer hun planeten die staat ingaan?

Antwoord: Pas aan het einde van de zevende Ronde, en niet tussen iedere ronde, want zij moeten toezicht houden op de werking van de wetten tijdens deze kortere pralayas. Meer details over dit onderwerp zijn al beschreven in het derde deel van *De Geheime Leer*. Maar al deze verschillen zijn in feite alleen maar functioneel, want zij zijn alle aspecten van een en dezelfde Essentie.

Vraag: Houdt de hiërarchie van Dhyani's, wiens werk het is een Ronde te beschermen, tijdens zijn periode van activiteit de wacht over de hele reeks werelden, of alleen over een bepaalde wereld?

Antwoord: Er zijn incarnerende en er zijn toezicht houdende Dhyani's. Over de

functies van eerstgenoemden is u zojuist verteld; laatstgenoemden lijken hun werk op deze manier te doen. Iedere klasse of hiërarchie komt overeen met een van de Rondes, de eerste en laagste hiërarchie met de eerste en minder ontwikkelde Ronde, de tweede met de tweede, enzovoort tot de zevende Ronde bereikt is, die onder toezicht staat van de hoogste hiërarchie van de zeven Dhyani's. Op het laatst zullen zij op aarde verschijnen, evenals sommige van de planeethiërarchieën, want de hele mensheid is dan Bodhisattva geworden, hun eigen 'zonen', d.w.z. de 'Zonen' van hun eigen Geest en Essentie of zichzelf. Aldus is er slechts een functioneel verschil tussen de Dhyani's en de Planeethiërarchieën. De ene groep is volkomen goddelijk, de andere *van de sterren*. Alleen de eerste groep wordt *Anupadaka* genoemd, ouderloos, omdat zij rechtstreeks uitstraalden van datgene wat noch Vader is noch Moeder, maar de ongemantefeerde Logos. Zij zijn in feite het spirituele aspect van de zeven Logoi; en de planeetgeesten zijn in hun totaliteit als de zeven Sefiroth (de drie hogere zijn super-kosmische abstracties en *dekmantels* in de Kabbala). Zij vormen de hemelse mens, of Adam Kadmon; *Dhyani* is een soortnaam in het boeddhisme, een afkorting voor al de goden. Toch moet altijd bedacht worden dat zij, ofschoon het goden zijn, niet mogen worden aanbeden.

Vraag: Waarom niet, als het goden zijn?

Antwoord: Omdat de Oosterse filosofie het denkbeeld van een persoonlijke en buiten-kosmische godheid verwerpt. En tegen hen die dit *atheïsme* noemen, wil ik het volgende zeggen: het is onlogisch om één zo'n god te vereren, want, zoals de Bijbel zegt, 'Er zijn vele Heren en vele Goden'. Dus *als* verering gewenst is, moeten wij kiezen voor het vereren van vele goden, waarbij de een niet beter of minder beperkt is dan de ander, dus veelgodendom en afgoderij. Of wij moeten, zoals de Israëlieten gedaan hebben, een stam- of rasgod kiezen uit hun midden, en terwijl wij in het bestaan van vele goden

geloven, de andere negeren en verachten, en de onze als de hoogste en de 'God der Goden' beschouwen. Maar dit is logischerwijs niet vol te houden, want zo'n god kan oneindig zijn noch absoluut, maar moet eindig zijn, dat wil zeggen, beperkt en geconditioneerd door ruimte en tijd. Met het Pralaya verdwijnt de stamgod, en Brahma en alle andere deva's, en fuseren de goden met het Absolute. Om die reden aanbidden occultisten hen niet en dragen zij ook geen gebeden aan hen op. Immers, als wij dat deden, zouden wij of vele goden moeten vereren of moeten bidden tot het Absolute, dat, daar het geen attributen heeft, geen oren kan hebben om ons te horen. Zelfs de aanbidder van vele goden

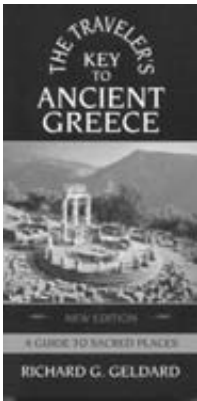
moet noodzakelijkerwijs onrechtvaardig zijn ten opzichte van alle andere goden; hoe ver zijn verering ook gaat, het is eenvoudig onmogelijk dat hij ieder van hen apart aanbidt; en in zijn onwetendheid kiest hij, mocht hij er een in het bijzonder uitkiezen, wellicht helemaal niet de volmaaktste. Daarom zou hij er beter aan doen zich te herinneren dat ieder mens een god binnenin zich heeft, een directe straal van het Absolute, de hemelse straal van het Ene; dat hij zijn 'god' *binnenin* en niet buiten zich heeft.

Uit: *Transactions of the
Blavatsky Lodge*, 50-53
Vertaling: A.M.I.

Aldus, Ananda,
moet ge als lampen zijn voor uzelf.
Vertrouw op uzelf, en niet op hulp
van buitenaf.

Houd vast aan de waarheid
als een lamp en een toevlucht,
en zoek geen toevlucht
bij een ander dan uzelf.

De Heer Boeddha
Digha Nikaya ii. 99-100

The traveller's key to Ancient Greece, *Quest Books*
Uitg. Theosophical Publishing
House, Wheaton, Illinois, V.S.

Reizen, zegt men, is ontdekken. Het is het leren begrijpen van onszelf door het bestuderen van de oerbronnen van onze cultuur. Het betekent grenzen verleggen en kan je enorm verrijken. Niet voor niets werd het reizen eeuwenlang gezien als een noodzakelijke aanvulling van de persoonlijke educatie!

In onze moderne tijd, waarin tijd een kostbare factor is geworden, waarin de hele wereld voor ons open ligt en waarin geld voor velen geen rol meer speelt, is het reizen ingrijpend veranderd. De mens als bewoner van een 'global village' heeft het geweldig druk met het verkennen van alle hoeken en gaten van dat wereldomspannende dorp dat de aarde is geworden. Want dat fundamentele trekje van de mens: nieuwsgierigheid, behoefte om te ontdekken en nieuwe horizons te verkennen, is gebleven. Inmiddels is de eerste toeristische trip naar het Russische

ruimte-station MIR al geboekt, dus wie weet waar de toekomstige mens vakantie zal houden.

Was reizen ooit een elitaire bezigheid, een cultureel avontuur, een weinig inspannende ontspanning voor de rijken, tegenwoordig is het vaak een massaal en rusteloos zwalken over de aardkloot geworden, op zoek naar het steeds schaarser wordende onontdekte stukje aarde, een futiele poging nog origineel te zijn en je te onderscheiden van het gros der mensen. Men schuifelt in drommen voorbij de schatten der aarde als ziende blinden. De tour-operators beleven gouden tijden en toerisme is verworden tot een industrie.

Maar de echte reiziger lacht in zijn vuistje en nestelt zich comfortabel in zijn fauteuil om in alle rust het ware avontuur voor te bereiden: het avontuur dat niet per se bestaat uit véér reizen, ontberingen lijden en massaal langs de schatten der cultuur razen, maar uit een zorgvuldig voorbereiden, zich inlezen en verdiepen, om nu en straks ten volle te kunnen genieten van het gebodene.

Voor zo'n reiziger heeft Richard Geldard een engelstalige reisgids samengesteld naar een van de bronnen van onze Westerse beschaving: het oude Griekenland.

Op de omslag prijkt een prachtige kleurenfoto van het orakel van Delphi.

Reeds in de introductie wordt duidelijk dat het de schrijver er alles aan is gelegen om voor ons geestesoog het antieke Griekenland in al zijn facetten te laten herleven.

Je vindt in zijn gids allereerst een algemene geschiedenis en een beschrijving van de oude Griekse religie, filosofie en wetenschap. De paleisculturen komen in het tweede deel aan de orde, die plaatsen waar de Minoïsche en Myceense macht-hebbers zich vestigden, en wat wij er als moderne pelgrims en onderzoekers thans nog van kunnen terugvinden.

In het derde deel vinden we de belangrijkste heilige plaatsen uit de archaische, klassieke en hellenistische perioden van de antieke Griekse geschiedenis, en in het vierde deel tenslotte komen ook nog de minder belangrijke paleizen en tempelplaatsen aan de orde.

Wat de gids bijzonder maakt is dat het de reiziger een bewuste pelgrim naar heilige plaatsen wil laten zijn. Zoals vroeger het doel van een bezoek aan een heilige plaats was lichaam en geest te zuiveren en een offer te brengen aan de god of godin van die plaats, waardoor de reiziger hoopte kennis, zegen en geluk te verwerven, zo wil Richard Geldard ons ook voorbereiden om een ware pelgrim te zijn, door ons zo uitgebreid mogelijk te voorzien van historische en mythologische informatie. Want, zo zegt de schrijver zelf: 'The Gods have not totally vacated the holy places', en hij brengt voor ons de oude drama's, de architectuur, de kunst en de beeldhouwkunst, de filosofie en de mythen weer tot leven uit het land van Plato, Herodotus, Homerus en zo vele andere bekende en beroemde mensen.

De reisgids is rijk geïllustreerd met zwart-witfoto's, schetsen en plattegronden; het heeft een

Boek & periodiek

verklarende woordenlijst en een uitgebreide index die het gebruik van de gids zeer vereenvoudigen. Voor mensen die behoefte hebben aan verdere studie is er nog een sectie 'further readings' opgenomen.

Voor de theosoof als bestuurder van religie, filosofie en wetenschap, een waardevolle ontdekkingsreis!

LG

Mysteriescholen, door Konrad Dietzfelbinger, Uitg. Ankh Hermes b.v., Deventer, ISBN 90 202 4189 3, Prijs: f59,50

Van het oude Egypte via het oerchristendom tot aan de rozenkruisers van deze tijd.

Mysteriescholen zijn de bakens in de tijd die het esoterische gedachtegoed door de eeuwen heen levend houden. De inwijdelingen worden getransformeerd doordat zij zich verbinden met een leer van een school/traditie en daarbij hun innerlijke verbinding aan bezit en vastomlijnde denkbeelden opga-

ven. Doel van een school is altijd haar leerlingen toegang te verschaffen tot de wereld van de geest en hun behulpzaam te zijn op de weg der mysteriën.

In dit boek worden - na een uitvoerige inleiding over de psychologie van de mysterieleerling, de mysterieweg, inwijding en beproeving - zeven hoofdstromingen belicht:

Egypte - Osiris- en Isismythe.

De school van Pythagoras in Zuid-Italië - Pythagoras had een geweldige uitstraling. Het getal vormde het middelpunt van zijn leer.

Socrates en Plato - Aan de hand van overgeleverde dialogen van Plato kunnen we de weg, die de mysterieleerling-filosoof ging, heel concreet en aanschouwelijk nagaan.

Het oerchristendom - De weg die de eerste christenen gingen en de weg die Jezus, de stichter van het christendom, hen voorving.

De gnosis - De verwezenlijking van het christendom, het erva-

ren van de spirituele dimensie van de kosmos.

De katharen - Rond 1000 na Chr. kwam in de huidige Languedoc de eerste mysterieschool van de middeleeuwse christendom op. Haar relatie tot de graal en het Parzival-epos is bekend.

De rozenkruisers - Door middel van drie publicaties tussen 1614 en 1616 trad een broederschap in de openbaarheid, die verklaarde met deze manifesten een algemene wereldhervorming te beginnen van cultuur, religie en wetenschap.

Wil, Wijsheid en Liefde zijn
de drie aspecten van de Logos;

en gij, die wilt treden in Zijn dienst,
moet deze aspecten in de wereld tonen.

Aan de voeten van de Meester

V e r e n i g i n g s n i e u w s

Theosofische Orde van Dienst (TOS)

De TOS wordt omschreven als: een verbond van allen die liefdevol zijn in de dienst van allen die lijden. In een brief van maart 2000 aan onze landelijk voorzitter mevr. A. Ritsema schrijft mevr. Fareeda Amir, erevoorzitter van de TOS, het volgende:

Beste mede-theosofen,
Wij hebben uw hulp nodig!
De Theosofische Orde van Dienst (TOS) is al meer dan vijftig jaar bijzonder actief in Pakistan. Wij geven medische en andere hulp aan ouderen en gezinnen van behoeftigen. Wij geven ook een kwartaalblad uit, 'De Dierenvriend'. Wij leiden een Montessorischool, alfabetiseringscursussen en een uitgebreid gesponsord onderwijsprogramma.

Wat dat laatste aspect van ons werk betreft verkeren wij in grote moeilijkheden. Nu al meer dan dertig jaar steunt het Save the Children Fund (SCF United Kingdom) (Red de kinderen-fonds in het Verenigd Koninkrijk) het werk van de Theosofische Orde van Dienst. In de loop der jaren hebben verscheidene duizenden studenten en gezinnen hulp ontvangen. Helaas is de SCF geleidelijk aan haar werk in het Individual Child Support Programme (Programma Steun aan Individuele Kinderen) in Pakistan aan het afbouwen, om andersoortig werk te gaan doen. Dit betekent dat vele van onze studenten hun studie zullen moeten staken en dat sommige van onze projecten niet meer kunnen functioneren wanneer er geen sponsors

gevonden worden. De kosten van het instandhouden van het bestaande onderwijsprogramma is vijf miljoen roepies (US\$100.000) per jaar. De kosten van de andere projecten belopen een miljoen roepies (US\$20.000).

Wij beseffen nu hoe kwetsbaar wij zijn zonder een minimaal, basaal geregeld inkomen. Vele honderden mensen, vooral scholieren en studenten, zijn van ons afhankelijk. Ons onderwijsprogramma is te uitgebreid en dynamisch om teloor te laten gaan. Daarom hebben wij een kapitaalfonds in het leven geroepen, waarvan het kapitaal blijvend geïnvesteerd zal worden en waarvan de inkomsten voor ons werk gebruikt zullen worden.

Wij hebben grote behoefte aan nieuwe sponsors voor onze kinderen. Wilt u zo vriendelijk zijn uw leden van onze benarde toestand in kennis te stellen? Misschien wilt u overwegen deze brief gewoon af te drukken in uw landelijke theosofische tijdschrift of nieuwsbrief? Wij hebben de internationale voorzitter van de TOS, mevrouw Radha Burnier, van onze nood op de hoogte gebracht en wij hebben haar toestemming om met in contact te treden.

Leden, of afdelingen, kunnen ons helpen door als volgt de doneren:

1. US\$ 75 om alleen de onderwijskosten voor een student gedurende een jaar te bestrijden.
2. US\$ 50 om in een fonds te storten waaruit collegegelden, leerboeken en hulp voor speci-

Agenda

september

- 9 Nationale studiegroep "Goddelijk Plan" Barborka (Amsterdam)

oktober

- 4-8 Seminar met dr. Edi Bilimoria. Voertaal Engels. (Naarden)
Inlichtingen ITC:
035-6945121
7 Studiegroep Geheime Leer (Amsterdam)

november

- 17, 18, 19
Weekend ter gelegenheid van 125-jarig bestaan Theosophical Society (Naarden)

december

- 2 Studiegroep Geheime Leer (Amsterdam)

V e r e n i g i n g s n i e u w s

---

ale projecten aan studenten worden verstrekt.

3. Ieder denkbaar bedrag ten bate van ons nieuwe kapitaal-fonds, waarvan het kapitaal geïnvesteerd blijft en waarvan het inkomen, naar wij hopen, ons uiteindelijk enige minimum-basis aan revenuen oplevert.

Wij heten overzeese bezoekers welkom en wij laten hen graag onze onderwijskundige faciliteiten zien. De voorzitter van de Theosofische Vereniging in Australië, mevrouw Beverley Champion, en de nationale voorzitter, de heer Don Fern, hebben ons een bezoek gebracht. Zij hebben een aantal uitstekende lezingen gehouden voor de leden en het publiek. Na hun thuiskomst zijn zij er in

geslaagd steun voor 26 van onze studenten te verwerven. De internationale TOS heeft een begunstiging gestuurd van US\$1.000.000. Wij zijn bijzonder dankbaar voor deze initiële genereuze acties.

Giften, gesteld op naam van de Theosophical Order of Service, kunnen gezonden worden per bankcheque of telegrafische overmaking aan: AZ Grindlays Bank, Garden Road Branch, Karachi, Pakistan, ten name van rekening No. 1060624012290. Bankkosten worden aan beide kanten berekend voor iedere transactie dus het zou geld besparen als individuele leden, of het Hoofdkwartier van de Theosofische Vereniging in uw land, bereid zouden zijn om als centraal inza-

melpunt te dienen en de giften als een bedrag over te maken.

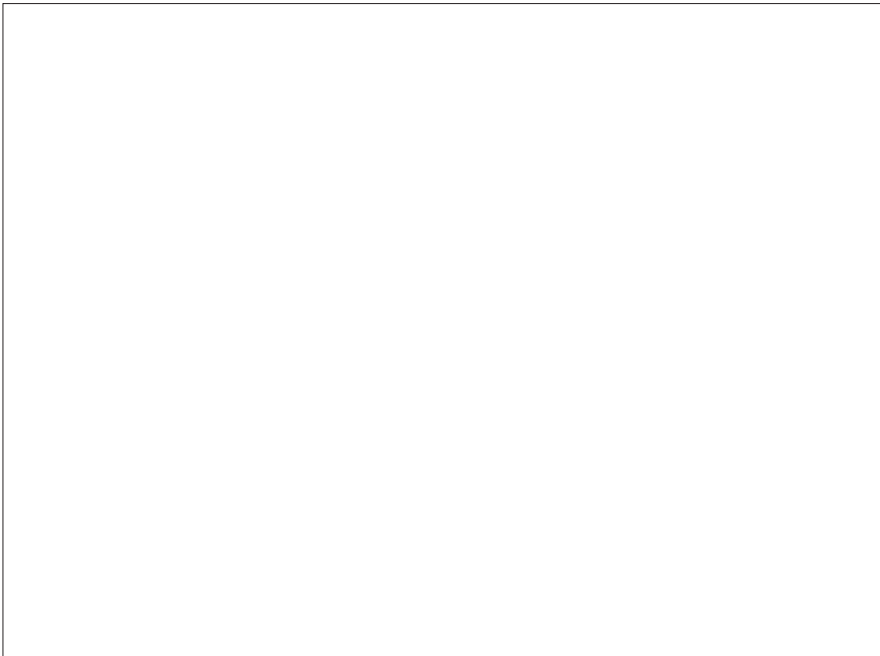
Wij doen een beroep op u om samen met ons te trachten de levensomstandigheden te verbeteren van degenen die minder fortuinlijk zijn dan wijzelf.

Met vriendelijke groeten,

Fareeda Amir

E-mail: toskarachi@hotmail.com of azra1@ibm.net. Telefoon: 92-21-777 6483 of 92-21-454 6569. Fax: 92-21-452 4658.

P.S. Ik heb begrepen dat sommige Nederlandse leden al ruimhartig giften geschonken hebben aan het TS onderwijskundige werk dat in Adyar wordt gedaan. Bravo!

Vrijheid van denken

De Theosophical Society heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven. Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de Vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden. Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar gemaakt worden of het stemrecht ontnomen worden wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren. Meningeën of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van de Theosophical Society ernstig om deze fundamentele principes van de Theosophical Society te verdedigen, te handhaven en er naar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland

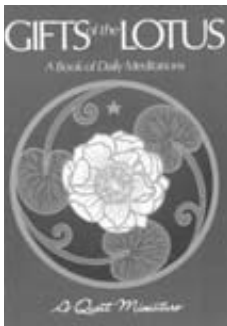
Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Tel. (020) 676 56 72, fax (020) 675 76 57

Inspirations from Ancient Wisdom Alcyone, Mabel Collins, H.P. Blavatsky

At the Feet of the Master, Light on the Path and The Voice of the Silence, collected for the first time in a single volume. These timeless spiritual classics provide today's seekers with insight and guidance along the path to spiritual wisdom.

prijs f 42,10

Gifts of the Lotus A Book of Daily Meditations

Ed. by Virginia Hanson

This miniature edition comprises 366 engaging quotations by spiritual philosophers.

prijs f 16,50

Alleen leverbaar rechtstreeks aan particulieren:

J. Krishnamurti	A Wholly Different Way of Living - J. Krishnamurti in dialogue with Professor Allan W. Anderson	prijs f 20,00
J. Krishnamurti	The Revolution from Within - selections from the decades II: the fifties	prijs f 17,50
J. Krishnamurti	A Timeless Spring - Krishnamurti at Rajghat	prijs f 20,00
Swami Vivekananda W. van Vledder	Karma-, bhakti-, Jnana- en Raja-Yoga Upanishaden - het mysterie van het Zelf	prijs f 39,50 prijs f 54,00

Deze uitgaven zijn verkrijgbaar via de erkende boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever, tenzij anders vermeld. Wij zijn maandag tot en met vrijdag van 10.30 tot 17.00 uur geopend. Fondslijst op aanvraag.